

บทที่ ๒

ลักษณะทั่วไปของการบริหารงานพัสดุของกองทัพบก (เน้น เฉพาะการจัดหา)

ความหมายของ "การบริหารงานพัสดุ" (Definition of Supply Management)

ความสนใจด้านการบริหารพัสดุโดยทั่ว ๆ ไป ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เพิ่งเริ่มมีผู้ให้ความสนใจเมื่อประมาณ ๔-๕ ปี มานี้เอง ยกเว้นทางราชการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองทัพบกมีโรงเรียนที่จัดหลักสูตรการสอนด้านนี้ คือ โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก การบริหารพัสดุของประเทศไทยยังล่าช้ามาก ส่วนมากส่วนราชการต่าง ๆ จะให้ความสนใจด้านเงิน เพราะถือว่าเงินก็สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างได้ ทำให้เจ้าหน้าที่พัสดุของส่วนราชการต่าง ๆ เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย อัตรากำลังเจ้าหน้าที่พัสดุไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่มีตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ มาตรวจรับพัสดุสิ่งของ ซึ่งเป็นปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน จากการสัมมนาทางวิชาการของสมาคมนักบริหารพัสดุแห่งประเทศไทยที่จัดขึ้น เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ณ ห้องประชุมของสำนักงาน ป.ป.ป. สมาชิกที่เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอให้ส่วนราชการต่าง ๆ ขยายอัตรากำลังเจ้าหน้าที่พัสดุให้มากขึ้น และผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ป. ที่เข้าร่วมสัมมนาได้รับข้อเสนอและเล็งเห็นความสำคัญและพยายามที่จะพัฒนาให้การบริหารงานพัสดุ เป็นสายงานอาชีพที่สำคัญอีกสายหนึ่ง ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานพัสดุและพยายามจะพัฒนาการบริหารงานด้านนี้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น การบริหารงานพัสดุนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานทุกประเภทประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย การขาดวัสดุอุปกรณ์จะทำให้การปฏิบัติงานล่าช้าและบางหน่วยอาจจะต้องหยุดชะงักการปฏิบัติงานที่ลงอย่างฉับพลัน เพราะขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ การบริหารงานพัสดุไม่ใช่มีความสำคัญแต่เฉพาะหน่วยราชการเท่านั้น แม้แต่ในวงการธุรกิจเอกชน ถ้าหากวงการธุรกิจสามารถประหยัดรายจ่ายในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ลงได้ร้อยละ ๒ เท่านั้น จะทำให้บริษัทมีกำไรเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ ๑๐^๑

^๑ปรีชา จำปารัตน์ และไพศาล ชัยมงคล, การบริหารพัสดุ : ทฤษฎีและปฏิบัติ, หน้า ๕, อ้างจาก George E. Stringfellow, "The 'New Lock' in Purchasing," Purchasing, July, 1956.

วิชาการบริหารงานพัสดุ เริ่มมาจากทหารก่อน การใช้คำว่าพัสดุ (Materials) ทางทหารจะใช้คำว่าสิ่งอุปกรณ์ (Supplies) การบริหารงานพัสดุของพลเรือนได้หลักการมาจากการส่งกำลังบำรุงของทหารบก (Logistics) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าขอบเขตการบริหารงานพัสดุของพลเรือนมีขอบเขตไม่กว้างขวางครอบคลุมเท่ากับการจัดการส่งกำลังบำรุงของทหารบก (Logistics) อาจจะเป็นเพราะการบริหารงานด้านนี้ในฝ่ายพลเรือนไม่ได้รับความเอาใจใส่และเพ่งหันมาให้ความสนใจ เมื่อ ๔-๕ ปี มานี้เอง ส่วนของกองทัพบก นอกจากจะได้มีการพัฒนาและปฏิบัติกันมานานหลายสิบปีแล้ว ก็ยังได้รับความร่วมมือจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความตื่นตัวในด้านนี้มาเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดี เนื้อหาความสำคัญก็ไม่แตกต่างกันมากเท่าใด ผู้เขียนจะได้อธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของการบริหารพัสดุของพลเรือนกับการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบกต่อไป

การบริหารงานพัสดุ ทางพลเรือนมักเรียกว่า Physical Distribution Management หรือ Supply Management หรือ Commodity Management ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะหมายความว่า

เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการที่อำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายผลผลิต เช่น พืช สัตว์ สิ่งอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องจักรกล ฯลฯ ออกจากผู้ผลิต และ/หรือ ผู้ขายไปยังลูกค้า และ/หรือ ผู้ใช้ได้ทันเวลาตามปริมาณที่ถูกต้อง ในคุณภาพที่เหมาะสม ณ สถานที่ที่ต้องการ นอกจากนั้นยังหมายความรวมถึงการจัดงานพัสดุ เช่น การสะสมพัสดุ การเพิ่มเติมพัสดุ และการควบคุมรักษาพัสดุที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน การบำรุงรักษาพัสดุให้มีการใช้ยาวนานและมีสภาพดีอยู่เสมอ ในขั้นสุดท้าย คือ การจำหน่ายพัสดุออกจากบัญชี เมื่อไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับดีได้ โดยคุ้มกับค่าใช้จ่าย^๑

^๑ ปรีชา จำปารัตน์ และไพศาล ชัยมงคล, การบริหารพัสดุ : ทฤษฎีและปฏิบัติ, หน้า

การบริหารพัสดุนี้ อาจจะทำให้ความหมายสั้น ๆ ว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเวลาและการใช้ประโยชน์ของสถานที่ เป็นหน้าที่ของการบริหารงานด้านนี้จะจัดหาวัสดุ ดิบในปริมาณที่ถูกต้องและส่งสินค้าสำเร็จรูปไปยังสถานที่ที่ถูกต้อง โดยวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และสิ้น เวลาตลาดและทันความต้องการของผู้ประติษฐ์และผู้ใช้ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการส่งกำลังบำรุงในเรื่องการเคลื่อนย้ายผลผลิตออกจากผู้ขายไปยังลูกค้าหรือผู้ใช้ ในทางพลเรือนจึงถือว่าการบริหารพัสดุเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดอย่างมีเหตุผลของหน้าที่ต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ^๑

ในทางธุรกิจก็ให้ความหมายของการบริหารงานพัสดุว่า "เป็นการบริหารกิจการทุกอย่างที่อำนวยความสะดวกให้แก่การเคลื่อนย้าย และประสานอุปสงค์และอุปทานในการสร้างเวลาและการใช้ประโยชน์ของสินค้า"^๒

จากคำจำกัดความ ความหมายดังกล่าวนี้ การบริหารงานพัสดุมีวงจรที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องกันแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญในเนื้อหาของขั้นตอนนั้น ๆ และสัมพันธ์กับขั้นตอนอื่นอย่างมาก วงจรการบริหารงานพัสดุจึงมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้^๓

^๑ บิลลี เวชชาชีวะ, "การบริหารงานพัสดุ" (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ เสนอต่อ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, อันดับที่ ๒๐๓, ๒๕๑๕), หน้า ๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, อ้างจาก Heskett, Irvie & Glaskowsky, Business Logistics, The Harold Gress Co., N.Y., p.5.

^๓ ชัชวาลย์ อ่ำพร, "การวางแผนความต้องการ การพยากรณ์ความต้องการ การกำหนดความต้องการ," คำบรรยายวิชาการบริหารพัสดุ ตอนที่ ๒ การจัดงานพัสดุและการเก็บรักษา, ปรีชา จำปารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สกุลทิพย์, ๒๕๑๗), หน้า ๑-๖.

๑. ขั้นตอนที่จะให้ใ้ได้มาซึ่งพัสดุ (Asset Acquisition) แบ่งเป็น ๓ ประการ
  - ๑.๑ การวางแผนและจัดทำโครงการ (Planning and Project Development)
  - ๑.๒ การกำหนดความต้องการ (Requirement) ซึ่งรวมทั้งการวางแผนความต้องการและการพยากรณ์ความต้องการ
  - ๑.๓ การจัดหา (Procurement)
๒. ขั้นการจัดการพัสดุ (Asset Management)
  - ๒.๑ การแจกจ่าย(Distribution) ซึ่งประกอบด้วย
    - ๒.๑.๑ การควบคุมพัสดุ(Inventory Control) ซึ่งแยกเป็น
      - ก. การควบคุมการส่งกำลัง(Supply Control) หมายถึงการควบคุมการส่งกำลังซึ่งรวมทั้งการพยากรณ์ความต้องการ และ
      - ข. การควบคุมพัสดุทางบัญชี (Stock Control)
    - ๒.๑.๒ การบริหารงานด้านเก็บรักษา (Storage Management)
    - ๒.๑.๓ การบริหารงานขนส่ง(Transportation Management)
  - ๒.๒ การบำรุงรักษา (Maintenance)
  - ๒.๓ การจำหน่าย(Disposal)

จากวงจรการบริหารงานพัสดุ จะชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานพัสดุ เป็น เรื่องที่ล้นซับซ้อนและเสียก่อนมากการบริหารงานพัสดุที่ดีจะต้องดำเนินการตามวงจรให้ครบถ้วนและถูกต้องทันกับความต้องการ เหมาะสมกับสถานที่ เวลาและตรงตามความต้องการเป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุด เช่นเดียวกับวงจรการบริหารทั่วไป ในวงจรนี้แต่ละหน้าที่ย่อมมีความสำคัญในตัวของมันเอง และเกี่ยวเนื่องเป็นลูกโซ่ ถ้าหากขั้นตอนใดบกพร่องไป ก็จะมีผลกระทบต่อถึงขั้นตอนอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารงานพัสดุที่มีประสิทธิภาพ จะต้องประหยัดเวลาในการดำเนินงาน เพื่อลดปัญหาค้างงบประมาณและการตอบรับพัสดุ ประสิทธิภาพของการบริหารงานพัสดุจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

การบริหารงานพัสดุในราชการพลเรือน ได้รับหลักการบริหารมาจากการส่งกำลังบำรุงของทหารบก(Logistics) ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมานานหลายสิบปี และมีความก้าวหน้าอย่างมากในส่วนการบริหารด้านนี้ ส่วนทางด้านพลเรือนได้ให้การยอมรับในความสำคัญของการบริหารงานพัสดุน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่การบริหารงานพัสดุเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการบริหารในการทำให้การบริหารงานทุกประเภทประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แม้แต่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุและการจ้างที่ได้ประกาศออกมาหลายฉบับ ก็ไม่ได้ครอบคลุมวงจรบริหารงานพัสดุทั้งหมด ระเบียบของสำนักนายกฯ พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๒๒ อันเป็นระเบียบปฏิบัติในปัจจุบันไม่ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาทั้งหมด และเป็นการรวบรวมการจัดทำเข้ามาไว้ในส่วนเดียวกัน เช่น การซื้อและจ้าง การเช่าอิม จัดทำเอง แลกเปลี่ยน เป็นต้น กองทัพบกได้มีข้อบังคับเป็นรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจ บางกรณีกองทัพบกได้ออกข้อบังคับต่าง ๆ ออกใช้ในกองทัพบกเองก่อนที่จะระเบียบสำนักนายกฯ จะให้ประกาศใช้ และเงื่อนไขการดำเนินการ วิธีการต่าง ๆ มีข้อปลีกย่อยต่าง ๆ อันสำคัญต่างไปจากการบริหารงานพัสดุของราชการพลเรือน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่า หลักการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบกเป็นอย่างไร มีเนื้อหาสาระที่สำคัญอะไรบ้าง มีความแตกต่างไปจากการบริหารงานพัสดุของพลเรือนในลักษณะใดบ้าง และมีสาระสำคัญอะไรบ้างที่ราชการฝ่ายพลเรือนนำไปเป็นหลักในการบริหารงานพัสดุ

การส่งกำลังบำรุง (Logistics) เป็นคำศัพท์ที่วิวัฒนาการเรื่อยมา ใช้ในความหมายที่แน่นอน นำมาใช้ในกิจการทหารสหรัฐฯ เมื่อไม่นานมานี้เอง ใช้เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๔๔ คำนี้ในความหมายของสาม เหล่าทัพหมายความว่า

หมายถึงการดำเนินงานทุกขั้นตอนในการจัดการ เกี่ยวกับพัสดุในทางทหาร (รวมทั้งการผลิตและการจัดหา) เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ทหาร(รวมทั้งการฝึก) การก่อสร้างและการปฏิบัติของสิ่งอำนวยความสะดวกในทางทหาร^๑ คำนี้จะพ้องกับงาน "Administration" ซึ่งเป็น

^๑ พันเอก อัมพร ปกรณยุทธ, "กล่าวนำ," เรื่อง การจัดงานการส่งกำลังบำรุง คำบรรยายหลักสูตรการจัดงานส่งกำลังบำรุง รุ่นที่ ๑๗ (เอกสารโรเนียวของแผนกวิชาการการจัดงานจัดหา กองการศึกษา โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก).

กิจการทุกชนิดที่มีได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

บางครั้งก็ให้ความหมายไปตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหาร โดยแยกแยะว่า Logistics ด้านผู้บริโภคน ได้แก่ การส่งกำลังให้แก่ หน่วยทหารในสนามประการหนึ่ง กับ Logistics ทางด้านผู้ผลิต ได้แก่ การผลิต และการจัดหาวัสดุสงคราม ซึ่งในที่สุดก็สรุปได้ว่า Logistics เป็นการส่งกำลัง (Supply) และการขนส่ง (Transportation)

การส่งกำลังบำรุงในความหมายของกองทัพบก หมายความว่า^๑ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการวางแผน และการปฏิบัติในเรื่องการเคลื่อนย้ายและการบำรุงรักษา กำลังทหาร ซึ่งการส่งกำลังบำรุง (Logistic) ได้แก่

- ๑) การออกแบบและการพัฒนา การจัดหา การเก็บรักษา การเคลื่อนย้าย การแจกจ่าย การซ่อมบำรุง การส่งกลับ และการจำหน่ายยุทธโปกรณ์
- ๒) การเคลื่อนย้าย การส่งกลับ และการรักษาพยาบาล กำลังพล
- ๓) การจัดหาหรือการก่อสร้าง การซ่อมบำรุง การปฏิบัติกิจงานและการจำหน่าย สิ่งอำนวยความสะดวก
- ๔) การจัดหาและการจัดบริการ

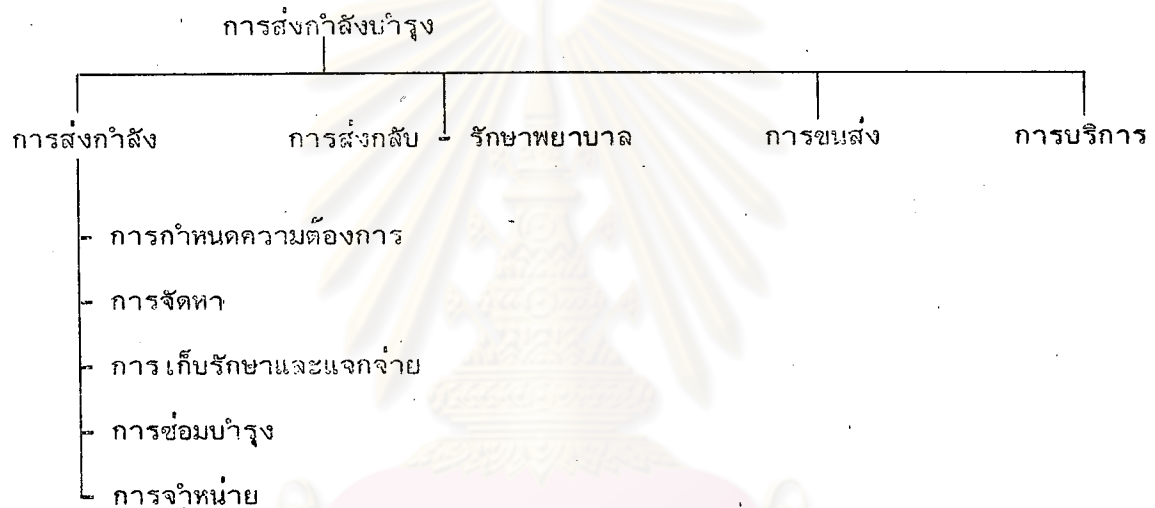
การส่งกำลังบำรุงจึงเป็นการดำเนินการที่จะให้หน่วยทหารมีกำลังพล ยุทธโปกรณ์ สิ่งอุป-กรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสามารถยังชีพและช่วยรบได้ หลักใหญ่ ๆ ในการส่งกำลังบำรุง จึงประกอบไปด้วย การจัดการ (Management) การบริการ (Service) การขนส่ง (Transportation) การส่งกลับและการรักษาพยาบาล (Evacuation and Hospitalization of Personnel) และการส่งกำลัง (Supply) นั้นเอง

---

^๑ พันเอก สมาน สติชัยเสถียร, "กล่าววนำ," เรื่อง การจัดงานส่งกำลังบำรุงของกองทัพบก คำบรรยายหลักสูตรการจัดการส่งกำลังบำรุง (เอกสารโรเนียว ของแผนกวิชา ฝ่ายอำนวยการและการช่วยรบ กองการศึกษา โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก).

การส่งกำลัง (Supply) หมายถึง การกำหนดความต้องการ การจัดหา การเก็บรักษาและแจกจ่าย (การซ่อมบำรุง) การจำหน่าย รวมทั้งการควบคุม การดำเนินการหรือการจัดงานส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ (Supplies) ทั้งปวงที่ใช้ในกิจการทหาร^๑

ดังนั้น ขอบเขตของเรื่องการบริหารงานพัสดุในความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้น อยู่ในส่วนหรือขอบเขตของเรื่องการส่งกำลัง ดังแผนภาพนี้

การจัดงานส่งกำลังบำรุงของกองทัพบกมีขอบเขตกว้างขวาง มีขั้นตอนสลับซับซ้อนละเอียดอ่อนกว่าการบริหารงานพัสดุ (Supply Management) ของฝ่ายพลเรือน เพราะหลักการหรือจุดมุ่งหมายของการส่งกำลังบำรุงไม่ได้ให้ความสนใจแต่เฉพาะวัตถุดิบให้โรงงาน เพื่อผลิตสิ่งของตามต้องการและเพื่อออกมาเป็นผลิตภัณฑ์แล้วก็ส่งไปยังผู้ใช้หรือตลาดโดยมีการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์โดยการขนส่งเหมือนทางพลเรือนเท่านั้น แต่ทางทหารมีความต้องการและมีจุดมุ่งหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องทั้งวัตถุดิบ (Raw Material) ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (สิ่งอุปกรณ์) และคน (กำลังพล) เพราะกองทัพบกมีภารกิจอันสำคัญในการป้องกันประเทศชาติและรักษาความมั่นคงของชาติ นอกจากนี้จะต้องการสิ่งของสำเร็จรูป วัตถุดิบแล้ว การส่งกำลังคนหรือหน่วยทหารมาช่วยและการจัดการให้มี

^๑พันเอก พล เปรมสมิทธิ์, "ความหมายและหลักการเกี่ยวกับการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบก," เรื่อง กล่าวนำการจัดงานการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบก คำบรรยายหลักสูตร

การจัดงานส่งกำลังบำรุง (เอกสารโรเนียว ของแผนกวิชาการจัดงานส่งกำลังบำรุง กองการ

ของใช้ทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกแก่กองทัพ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้กองทัพบก สามารถปฏิบัติภารกิจได้สำเร็จตามเป้าหมายของกองทัพบกและของประเทศชาติ หรือจะกล่าวง่าย ๆ ว่า การร่งกำลังบำรุงเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้จะได้มาซึ่งทุกสิ่งทีทางทหารต้องการและนำมาใช้ได้ทันที และให้มีพอใช้

ถ้าจะกล่าวกันจริง ๆ แล้ว การบริหารพัสดุ ซึ่งประกอบด้วยวงจรที่เกี่ยวข้องเป็นลูกโซ่ของการกำหนดความต้องการ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ การแจกจ่ายเครื่องอุปกรณ์วัสดุต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการการจัดหาลังสินค้าและเก็บรักษาพัสดุที่จำเป็นสำหรับโครงการ การบำรุงรักษาที่ดีป้องกันการบอบสลายและมีการซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ดี ตลอดจนถึงการจำหน่ายพัสดุออกจากบัญชีของโครงการที่เป็นสูญและไปยังหน่วยงานอื่น ๆ นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดการส่งกำลังบำรุงเท่านั้นเอง แต่ถ้าจะมองในด้านเป้าหมายสุดท้ายที่จะทำให้ เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานแล้ว การบริหารงานพัสดุของทางพล เรือรบและการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบกจะไม่แตกต่างกันเลยในแง่การจัดตั้งวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ผู้ใช้ (รวมทั้งบุคคลและหน่วยใช้) ต้องการผลผลิตออกมาสนองความต้องการให้ได้จึงหว่าเวลาที่ถูกต้อง ถูกสถานที่ ได้ปริมาณที่ถูกต้อง และราคาต่ำ เพียงแต่การส่งกำลังบำรุงของทหารต้องให้ความสนใจในเรื่องคน(กำลังพล) อีกด้วย

ความหมายและวิธีการจัดหา (Definition and Method of Procurement)

การจัดหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของการส่งกำลัง(supply) และการส่งกำลัง เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งในวงจรการส่งกำลังบำรุง (Logistics) ดังได้กล่าวแล้ว การจัดหาเป็นขั้นตอนที่ถือว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่มีช่องโหว่ที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย บกพร่อง และสิ้นเปลืองงบประมาณได้มากกว่าขั้นตอนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่อยู่ในระหว่างกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย รัฐบาลจะต้องเป็นลูกค้าหรือผู้ซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จากแหล่งพัสดุทั้งภายในและภายนอกประเทศ การจัดหาโดยวิธีการซื้อหรือจ้างจะมีประสิทธิภาพที่ดี และเป็นไปตามหลักประหยัคนั้น มิใช่เพียงมีความต้องการและงบประมาณอย่างเฉียวไม่ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอันเป็นปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย นับตั้งแต่การจัดหาเพื่อให้ได้พัสดุนั้นจะทำให้งานมีประสิทธิภาพขึ้นใหม่ การใช้พัสดุหรืออุปกรณ์นั้น ๆ จะมีเจ้าหน้าที่ที่รู้แก่ใจไทย ถ้าจะฝึกอบรมใหม่จะกินเวลา

นานเท่าใด ได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องหามาโดยวิธีซื้อ หรือจ้าง ฯลฯ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็น เรื่องที่ละเอียดอ่อนและมีความสำคัญต่อการจัดหามาก ความสำคัญของการจัดหามิใช่มีความสำคัญเฉพาะในระดับชาติหรือส่วนราชการของรัฐบาลอย่างเดียวนำ แต่ความสำคัญของการจัดหาแทรกซึมไปในทุกส่วน ทุกระดับของการดำรงชีวิตในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว แห่งการศึกษา วงการธุรกิจการค้า โรงงานอุตสาหกรรม วงการกสิกรรม การดำรงชีวิตให้อยู่ได้ และขยายวงกว้างไปถึงการบริหารงานของรัฐบาล ทุกระดับของการดำรงชีวิตนับตั้งแต่หน่วย เล็กที่สุดคือครอบครัวจนถึงหน่วยใหญ่ที่สุด คือประเทศกิจการ การซื้อ(Purchasing) การจ้าง (Hiring) การเช่า(Renting) การโอน(Transferring) การยืม(Borrowing) สิ่งเหล่านี้ เป็นวิธีการที่มนุษย์ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ตราบ เท่าที่มนุษย์ยังต้องดำรงชีวิตอยู่ (Human being) มีความต้องการ(Need) และมีการสมาคมติดต่อกัน(Communication) การจัดหา(Procurement) จึงเป็นกระบวนการ(Process) ที่มีความสำคัญและจำเป็นที่มนุษย์ ในทุกระดับของสังคมไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

การจัดหา (Procurement)มีความหมายในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น

๑. เป็นศิลปะ(Art) ในการให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ ณ ที่ ๆ ต้องการในเวลาที่ต้องการ โดยก่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องการประหยัดต่อหน่วยงานและต่อรัฐบาลให้มากที่สุด ภายในขอบข่ายแห่งความต้องการภายใต้ตัวบทกฎหมายและวิธปฏิบัติ^๑

^๑พันเอก(พิเศษ) จุมพล ชยางกูร, ม.ร.ว., "ประเทศไทยกับการจัดหาแบบรวมการ" (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, ๒๕๑๔) อ้างจากคำจำกัดความของ สำนักงานบริหารที่สุดแห่งชาติ (General Service Administration), หน้า ๔.

๒. เป็นกรรมวิธี (Process) ที่จะให้ได้มาซึ่งกำลังพล(Personnel) การบริการ (Services) ต่าง ๆ สิ่งอุปกรณ์(Supplies) และยุทธโปกรณ์ (Equipment)^๑

๓. หมายถึงการรวมเอากิจกรรมต่าง ๆ ของกรรมวิธีการส่งกำลัง(Supply) ทั้งสิ้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อ (Purchasing) ของรัฐบาลไว้ทั้งหมด อันมีลักษณะที่สำคัญคือการทำสัญญาซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินการสัญญาต่าง ๆ (Administration of Contracts) ให้สำเร็จลุล่วงไป^๒

๔. คือกรรมวิธีในการที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งอุปกรณ์ (Supplies) และการบริการ (Services) ต่าง ๆ ในกิจลักษณะที่ถูกต้องตามกฎหมาย อันรวมไว้ด้วยการดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ^๓

- ก) การจัดซื้อ (Purchasing)
- ข) การเช่า(Renting) หมายถึงการเช่าสิ่งต่าง ๆ ที่เคลื่อนย้ายที่ได้ เช่น รถ วัสดุต่าง ๆ ฯลฯ
- ค) สัญญาเช่าซื้อ(Leasing) หมายถึงการทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ ซึ่งเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน ตึก ฯลฯ
- ง) การโอน(Transferring)
- จ) การยืม(Borrowing)

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ อ้างจาก คำจำกัดความของ Joint. Chief of Staff, Dictionary of United States Military terms of Usage, 1964, p.113.

^๒เรื่องเดียวกัน, อ้างจาก คำจำกัดความของ Harole J. Margulis and Harry B. Yoshpe, "Procurement," National Security Management, Industrial College of the Armed Forces, 1964, p.i.

^๓เรื่องเดียวกัน, อ้างจาก คำจำกัดความของ US. Armed Service Procurement Regulation.

การจัดหาจึงมีความหมายขอบเขตกว้างกว่าการจัดซื้อมาก แต่เนื่องจากการจัดหาตาม ส่วนราชการต่าง ๆ หรือหน่วยต่าง ๆ ในสังคมมักจะใช้วิธีจัดหาด้วยการซื้อ เป็นวิธีสำคัญและนิยม ปฏิบัติกันมากที่สุด จนถือว่าเป็นหัวใจหรือหลักของการจัดหาที่ทำได้ ด้วยเหตุที่ส่วนราชการต่าง ๆ หรือหน่วยต่าง ๆ ในสังคมจะมีงบประมาณใช้จ่ายของตนเองและการจัดหาด้วยวิธีการซื้อนั้น เป็นวิธี ที่หน่วยต่าง ๆ จะสามารถแสวงหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาสนองตอบความต้องการได้อย่างเต็มที่ ทั้ง มีความถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการที่จะใช้ในแง่ของปริมาณ คุณภาพ คุณลักษณะเฉพาะด้านถูกต้อง ตามกาลเวลาและสถานที่อีกด้วย เพราะหลักการจัดหาที่ดีคือ "Right Quality In The Right Amount On The Right Price And At The Right Time"^๑

การจัดซื้อและจ้าง ถึงแม้จะเป็นส่วนสำคัญและเป็นหลักที่นิยมปฏิบัติกันมากที่สุดใน การดำเนินการจัดหากก็ตาม การจัดหาที่ยังมีขอบเขตกว้างขวางในวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุ อุปกรณ์คือ^๒

๑. การซื้อ ได้แก่ การซื้อพัสดุโดยทั่วไปเพื่อใช้ในหน่วยงาน
๒. การโอน ได้แก่ การโอนพัสดุที่อยู่ในคลังพัสดุหรือการโอนพัสดุเหลือใช้งานไปใช้ใน งานต่าง ๆ
๓. การจ้าง ได้แก่ การจ้างทำของ จ้างเหมาต่าง ๆ
๔. การเช่า ได้แก่ การเช่าทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อใช้
๕. การซ่อมหรือการผลิตขึ้นเอง
๖. การแลกเปลี่ยน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนครุภัณฑ์ต่อครุภัณฑ์อย่างเดียวกันหรือวัสดุสิ้นเปลืองด้วยกัน

^๑ พันเอก(พิเศษ) จุมพล ชยางกูร, ม.ร.ว., "บทบาทการจัดหา," คำบรรยายหลักสูตร การจัดงานส่งกำลังบำรุงทหารบก รุ่นที่ ๑๗ (เอกสารโรเนียวของแผนกวิชาการจัดงานจัดหา กองการศึกษา โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก).

^๒ กรมจเรทหารบก, กระทรวงกลาโหม. "การอบรมหลักสูตรนายทหารจเร กองทัพบก รุ่นที่ ๓/๒๐ วิธีการจัดซื้อและจ้าง" ม.ป.ท., ม.ป.ป.

๗. การยืม
๘. การให้หรือการบริจาค
๙. การเกณฑ์ หรือการยึด ได้แก่ การเกณฑ์หรือยึดทรัพย์สิน เพื่อให้ใช้ราชการด้วยความจำเป็นในการฉ้อฉลเงินหรือยามสงคราม โดยมีค่าทดแทนใช้บังคับโดยทางราชการทหาร
๑๐. การรับความช่วยเหลือ

การจัดหามิได้เป็นการเริ่มต้นด้วยการกำหนดความต้องการและจบเพียงการได้มาของวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการเท่านั้น การจัดหาไม่ขอบเขตและมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การซื้อและจ้างอันเป็นหน้าที่หลักของการจัดหา ต้องดำเนินการให้รัดกุมที่สุด เกิดประสิทธิภาพที่สุด และประหยัดที่สุด และเป็นวิธีการที่มีการปฏิบัติหลายขั้นตอนต้องเกี่ยวเนื่องกับขบวนการต่าง ๆ ทางธุรกิจ กฎหมาย การเงิน การควบคุมทรัพย์สินของทางราชการ การประหยัด ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้น ส่วนราชการต่าง ๆ จึงต้องวางระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและถูกต้องในการปฏิบัติ เพื่อป้องกันข้อบกพร่องต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลเสียหายต่องบประมาณของชาติ และการบริหารงานของรัฐบาล การซื้อและการจ้างจึงเป็นวิธีการปฏิบัติที่ต้องเกี่ยวข้องกับระเบียบข้อบังคับและคำสั่งอีกมากมาย ที่ออกมาเป็นหลักในการปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันส่วนราชการต่าง ๆ ใกล้เคียงหลักการปฏิบัติในการดำเนินการจัดหาด้วยวิธีซื้อและจ้างตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๒๑ นอกจากนั้น ยังมีระเบียบและมติคณะรัฐมนตรีต่าง ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับอีกมาก เช่น ระเบียบของสำนักงบประมาณ ระเบียบสำนักคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ แต่เนื่องจากกองทัพบกเป็นส่วนราชการที่มีลักษณะพิเศษและโครงสร้างการบริหารงาน โดยเฉพาะแตกต่างไปจากส่วนราชการอื่น ๆ ของพลเรือน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดหาของกองทัพบกจึงต้องปฏิบัติตามข้อบังคับคำสั่งต่าง ๆ ที่ออกประกาศใช้โดยกระทรวงกลาโหม (กท.) กองบัญชาการทหารสูงสุด (บก. ทหารสูงสุด) กองทัพบก กรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษ นอกเหนือไปจากการปฏิบัติตามระเบียบ มติ ค.ร.ม. และคำสั่งต่าง ๆ

การจัดหาด้วยวิธีการซื้อและจ้าง นอกจากจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ มติ ค.ร.ม. และคำสั่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องเกี่ยวข้องกับภารกิจในส่วนอื่น ๆ อีกด้วย คือ^๑

๑. การกำหนดแบบสิ่งอุปกรณ์ (Design) เป็นการออกแบบหรือคิดขึ้นมาในแบบของ อาวุธยุทธโศปกรณ์และยุทธภัณฑ์ (Material and Equipment) การออกแบบสิ่งอุปกรณ์(สป.) นี้ อาจจะออกแบบโดยทางราชการทหารหรือบริษัทต่าง ๆ หรือส่วนราชการใด ๆ ก็ตาม ในขั้นสุดท้ายจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบทางราชการทหาร

๒. การกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสิ่งอุปกรณ์(Specification) ซึ่งเป็นไปตามการวางแผนการจัดหาที่จะกำหนดลักษณะของสิ่งอุปกรณ์ที่จะใช้ให้ชัดเจน(Clear) ถูกต้อง(Right) และแน่นอน(Accurate) ถึงความต้องการทางเทคนิคสำหรับวัสดุ ผลิตภัณฑ์ รวมทั้งระเบียบวิธีปฏิบัติ เพื่อเป็นไปตามความต้องการอย่างละเอียด ซึ่งส่วนมากจะพิจารณาเลือกสิ่งอุปกรณ์ตามหลักต่าง ๆ เช่น

- ก) ลักษณะภายนอกทั่วไป เช่น รูปร่าง ความปราณีตเรียบร้อยในการออกแบบ และการผลิต รวมทั้งสี เสียง กลิ่นและรส
- ข) คุณภาพ สร้างด้วยวัสดุคุณภาพดี แข็งแรง ทนทาน
- ค) สมรรถนะ คือ มีความสูง อำนาจประโยชน์ได้หลายอย่าง
- ง) ความเหมาะสม ใช้ได้ตามความเหมาะสมในที่แห่งหนึ่งแห่งใด
- จ) ความสะดวกในการใช้งาน เช่น ออกแบบได้ง่าย กลไกน้อย ชั่วช้าวงแก๊ซได้ง่าย
- ฉ) ราคาพอสมควรและประหยัด ราคาไม่แพงนัก เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ

๓. การกำหนดมาตรฐานสิ่งอุปกรณ์ (Standardization) การจัดมาตรฐานเป็นไปตามความมุ่งหมายทางราชการทหารโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการส่งกำลังบำรุงและทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด สิ่งอุปกรณ์และบริการต่าง ๆ ที่สำคัญในการปฏิบัติงานทางทหารต้องการให้มี

^๑ กองทัพบก, ระเบียบกองทัพบก ว่าด้วยการส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ประเภท ๒ และ ๔.

จำนวน ชนิด ขนาด และแบบน้อยที่สุด องค์ประกอบและชิ้นส่วนต่าง ๆ ต้องสามารถใช้สับเปลี่ยน และทดแทนกันได้ องค์ประกอบหรือชิ้นส่วนที่เข้ากันได้ เช่น แบตเตอรี่ เครื่องยนต์ ตุ๊กตา สะลัก-เกลียว ตะปูเกลียว เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อสะดวกและมีความเข้าใจร่วมกันโดยทั่วไปในการจัดหา เก็บรักษาและแจกจ่ายในเรื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันและมีความเชื่อถือได้

๕. เงื่อนไขเกี่ยวกับการสงวนสิทธิ์ต่าง ๆ
๕. การเลือกผู้ทำสัญญาว่าจ้าง (Selection of Contractors)
๖. การกำหนดแบบฟอร์มของสัญญา (Contract Forms)
๗. การกำหนดราคา (Pricing)
๘. การแก้ไขแบบฟอร์มสัญญาใหม่ (Correction of Contract Forms)
๙. ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน (Financing)
๑๐. การกำหนดการสิ้นสุดของสัญญา (Termination of Contracts)
๑๑. อำนาจในการจัดหาและจัดหน่วย (Procurement Authority And Organization)
๑๒. ข้อผูกพันอื่น ๆ
๑๓. การควบคุมคุณภาพและการตรวจรับ (Quality Control And Procurement Inspection)
๑๔. การรายงานผลการจัดหา (Reportation of Procurement)

ภารกิจในส่วนต่าง ๆ ของขบวนการจัดหาดังกล่าว ผู้เขียนจะกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการซื้อและจ้างโดยวิธีประกวดราคา ในหัวข้อ ที่ ๒ ของบทที่ ๓ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้น ส่วนรายละเอียดอื่นของส่วนต่าง ๆ ของขบวนการจัดหา เช่น แบบต่าง ๆ ของสัญญาข้อดีข้อเสียของสัญญาแบบต่าง ๆ หรือวิธีกำหนดมาตรฐานสิ่งอุปกรณ์ หรือวิธีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของสิ่งอุปกรณ์ ข้อดีข้อเสียและหลักการต่าง ๆ ของการจัดหา การคำนวณความต้องการ ซึ่งอยู่ในลักษณะแนวความคิด (Concept) ต่าง ๆ ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึง เพราะมิใช่จุดมุ่งหมายสำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ความสำคัญของการจัดหาต่อการส่งกำลังบำรุง

เมื่อทราบความหมายของการส่งกำลังบำรุงและการจัดหา รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า การจัดหาเปรียบประดุจเป็นแขนขาของการส่งกำลัง(Supply) ซึ่งการส่งกำลังเป็นหัวใจของการส่งกำลังบำรุง(Logistics) เพราะการจัดหาเป็นเหล็กอันสำคัญของการส่งกำลัง (Supply) อันอยู่ในวงจรหนึ่งของการส่งกำลังบำรุง(Logistics) นอกเหนือไปจากขั้นตอนการส่งกลับ-รักษาพยาบาล ขั้นตอนการขนส่งและบริการดังกล่าวแล้ว(ดูตามแผนภูมิ) การจัดหา(Procurement) การส่งกำลัง(Supply) และการส่งกำลังบำรุง(Logistics) เป็นภารกิจอันระนาหน้าที่จะต้องปฏิบัติพร้อมกันไปและมีความเกี่ยวเนื่อง มีผลกระทบกระเทือนต่อกันโดยตรง ไม่สามารถจะขาดภารกิจใดภารกิจหนึ่งไปได้เลย

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๑๓ วรรคที่ ๔ ได้แบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม เป็น ๓๑ ส่วนราชการ^๑ แต่ละส่วนราชการก็มีหน้าที่เฉพาะในส่วนราชการของตน แต่การปฏิบัติหน้าที่การบริหารงานของส่วนราชการต่าง ๆ ต้องเป็นไปเพื่อให้สอดคล้อง ประสานกับภารกิจหลักของกองทัพบกโดยให้ทหารบก มีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก และป้องกันราชอาณาจักร มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบและมีสำนักงานผู้บังคับบัญชาเป็นส่วนบังคับบัญชาของกองทัพบกมีภารกิจคือ

๑. รับผิดชอบในการเตรียมกำลังกองทัพบกและป้องกันราชอาณาจักร
๒. ปกครองบังคับบัญชาส่วนราชการกองทัพบก ตลอดจนมีหน้าที่ในการอำมรวางงาน

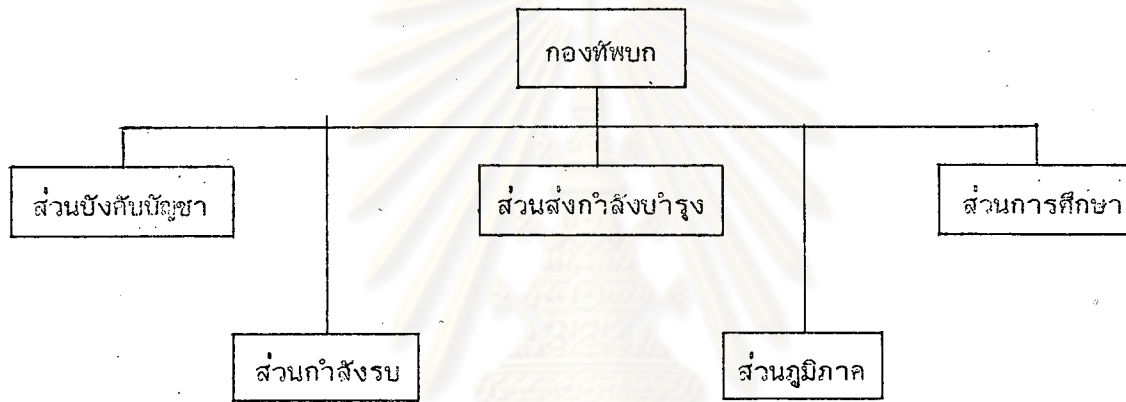
ดำเนินงานทั้งปวงของกองทัพบก

และเพื่อความสะดวกในการประสานงานและปฏิบัติราชการได้แบ่งหน่วยงานทหารของทหารบก ตามเอกสารบัญชีหน่วยทหารของทหารบก เมื่อ เมษายน ๒๕๒๑ แบ่งเป็น (ตามแผนภูมิ)

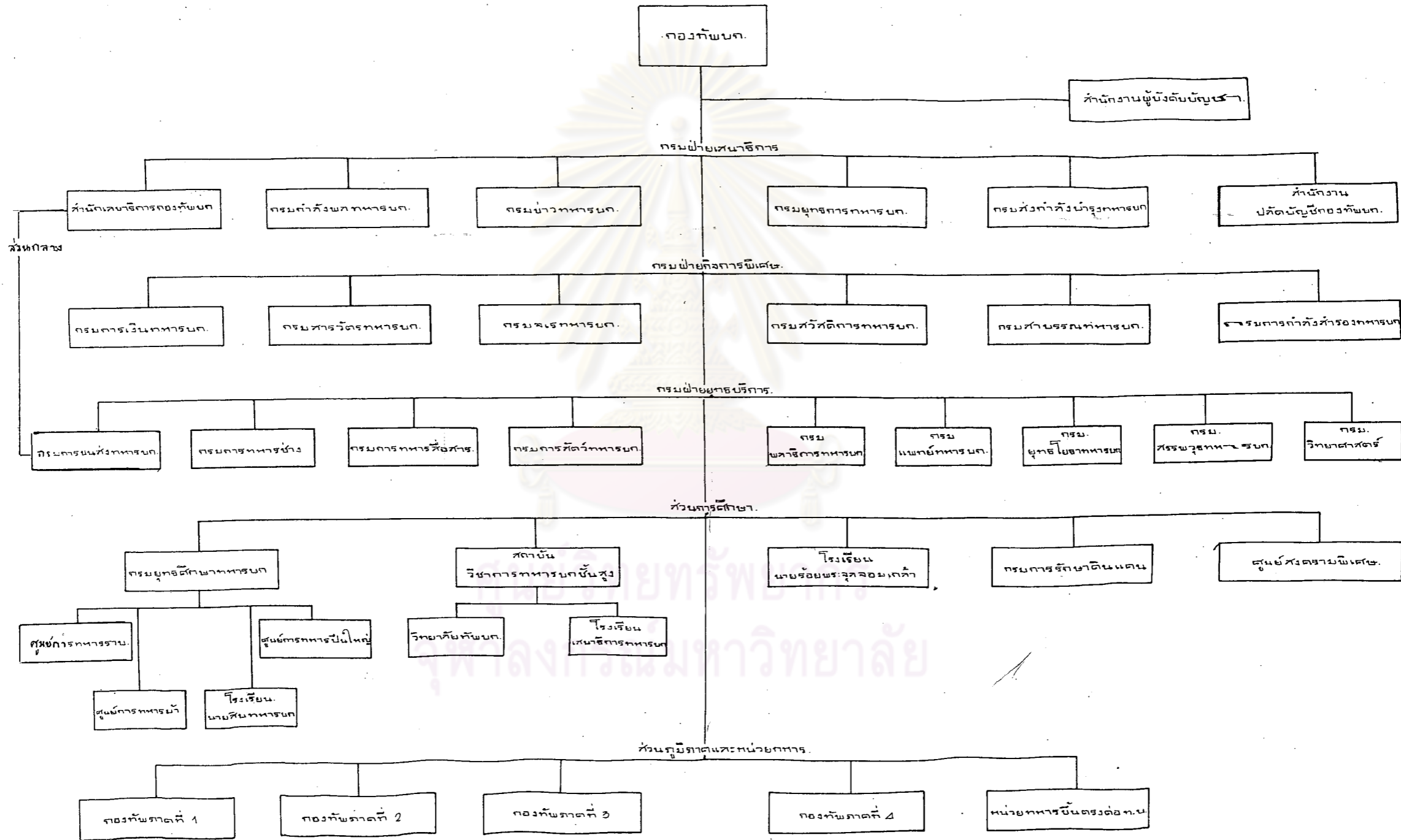
^๑ศึกษารายละเอียด ใน "พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๑๓," พระราชกิจจานุเบกษา ๘๗ ตอนที่ ๘๐ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๓)

การประกอบกำลังของ ทบ.

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. ส่วนบังคับบัญชา
๒. ส่วนกำลังรบ
๓. ส่วนการส่งกำลังบำรุง
๔. ส่วนภูมิภาค
๕. ส่วนการศึกษา

หน่วยงานทั้ง ๕ ส่วน มีความสัมพันธ์และมีความสำคัญที่จะทำให้ภารกิจของกองทัพบกจะประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมายหรือไม่มากนักทีเดียว และการส่งกำลังบำรุงถือว่าเป็นความสำคัญหลัก อันส่งผลกระทบกระเทือนต่อภารกิจของกองทัพบกมากกว่าส่วนใด มีหลักฐานยืนยันว่า จากประวัติความเป็นมาทางทหาร สงครามทั้งสิ้นที่ผ่านมาประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ของสงครามขนาดใหญ่ มักพ่ายแพ้ด้วยความบกพร่องหรือขาดแคลนของการส่งกำลังบำรุง^๑ งานส่งกำลังบำรุงจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบีบบังคับการดำเนินภารกิจทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธีทั้งปวงให้สัมฤทธิ์ผลหรือล้มเหลวลงได้ เพราะบ่อยครั้งที่เดิยาก็จะต้องเปลี่ยนแปลง ถ้าการส่งกำลังบำรุงแจ้งว่าไม่สามารถจะสนับสนุนวิธีการหรือยุทธวิธีนั้น ๆ ได้

ไซเคเรตีส ได้กล่าวว่า "แม่ทัพควรจะรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะมีอาหารให้ทหารกินและมีอาวุธให้ทหารรบได้"^๒

มาเคลเวลลี ได้เขียนไว้ในหนังสือ "ศิลปะการทำสงคราม" ว่า "แม่ทัพคนใดที่ไม่เอาใจใส่ในการสะสมอาหารและอาวุธนั้น มีหวังที่จะพ่ายแพ้ก่อนออกรบ คน อาวุธ เงิน และเสบียง เป็นกำลังอันสำคัญยิ่งในการทำสงคราม"^๓

^๑ พันเอก สุมน สติชัยเสถียร, "คำบรรยายเรื่องกล่าวนำการส่งกำลังบำรุงของกองทัพบก,"

^๒ เรื่องเดียวกัน, "คำคม" ของนักส่งกำลังบำรุง.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

จอมพล รอมเมอ กล่าวว่า การมีระบบส่งกำลังอันเหมาะสม มีอาวุธตลอดจนน้ำมันและ กระจกอย่างพอเพียง เป็นพหุติภาพที่ขาดเสียไม่ได้ของกองทัพ เพื่อผจญศึก ก่อนการยุทธแต่ละครั้ง เมื่ออยากรู้ว่าแพ้หรือชนะให้ดูใน เรื่องการส่งกำลังบำรุง การส่งกำลังบำรุงเป็นผู้ชี้ชะตากรรม ของการยุทธ ทหารที่แกว่งกล้าสามารถจะทำอะไรไม่ได้เลย หากไม่มีปืน ถึงมีปืนก็ไม่มีประโยชน์ หากไม่มีกระสุน แม้นมีปืนและกระสุนก็แทบจะไม่มีประโยชน์ในสงครามเคลื่อนที่สมัยนี้ หากไม่มี ยานยนตร์จะบรรทุกและมีน้ำมันอย่างพอเพียง^๑

แม้แต่ไปเสียนทหารราชจอมทัพผู้เกรียงไกรแห่งประเทศฝรั่งเศสและกองทัพที่ ๖ อัน เกรียงไกรของฮิตเลอร์ในประวัติศาสตร์การทำสงครามต้องพ่ายแพ้แก่รัสเซียก็ เพราะขาดแคลน อาหาร เครื่องกันหนาว และยากรักษาโรคเป็นมูลเหตุและกล่าวว่า "กองทัพเดินด้วยท้อง"^๒

ความสำคัญของการส่งกำลังบำรุงแม้จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในสภาวะสงคราม เราก็ ไม่อาจจะปฏิเสธถึงความสำคัญของการส่งกำลังบำรุงในยามปกติได้ เพราะความก้าวหน้าอย่าง มากของวิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสมัยปัจจุบันทำให้กิจการการส่งกำลังบำรุงแผ่ขยายออกไป อย่างไม่มีขอบเขต จนมีอิทธิพลและผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในด้านการจัดหา เพราะการจัดหาสิ่งอุปกรณ์ตามความจำเป็นก็เพื่อสนับสนุนการส่งกำลัง บำรุงตามความต้องการของหน่วยต่าง ๆ การส่งกำลังบำรุงของกองทัพบก จึงมีถึง ๓ ระดับ

๑. เป็นการส่งกำลังบำรุงในระดับยุทธศาสตร์ เป็นการจัดงานในระดับของสำนักงาน รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม คณะหัวหน้าเสนาธิการเป็นระดับการวางแผนโครงการต่าง ๆ และการ ท่างบประมาณ

๒. การส่งกำลังบำรุงระดับสนับสนุน ซึ่งอาจจะกล่าวว่าเป็นการส่งกำลังบำรุงแบบ ผู้ผลิตของทหารบก มีการจัดงานหลัก ๆ เช่น การควบคุมรายการสิ่งอุปกรณ์ การวิจัยพัฒนาและ ยุทธโศปกรณ์จะถูกจัดการไปตามจำพวกสิ่งอุปกรณ์ตามที่แบ่งไว้โดยการจัดงานตามโครงการแยกไป ตามสายยุทธบริการ (สายงานเทคนิค) และกิจการพิเศษของทหารบก

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

๓. การส่งกำลังบำรุงระดับปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการส่งกำลังบำรุงด้านผู้บริโภครวม ซึ่งต้องคำนึงถึงความคล่องตัวของผู้ปฏิบัติงาน การส่งกำลังบำรุงด้านนี้จึงเป็นการหารีธีการที่จะสะสมสิ่งอุปกรณืเตรียมไว้เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนตามความต้องการที่ใช้ในการรบทามนโยบายของชาติ (ซึ่งทำให้การจัดส่งกำลังบำรุงมีผลกระทบกระเทือนต่อ เศรษฐกิจของชาติด้วย) ในยามสงครามก็ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่ม เติมความต้องการยุทธภัณฑ์ ยุทโธปกรณ์ สำหรับทหารในการปฏิบัติการกิจ (และยุทธโปกรณ์ต่าง ๆ ต้องได้มาอย่างประชิด ใช้ได้ตามความต้องการไม่จัดหาเกินความจำเป็น ให้มีความเพียงพอต่อการใช้) การส่งกำลังที่ดีจะมีส่วนลดความล่อแหลมต่ออันตรายในการสนับสนุนการช่วยรบได้เป็นอย่างดี เพราะการจัดหาจะทำให้ได้สิ่งอุปกรณืในการที่จะเคลื่อนย้าย แจกจ่ายในค่านอาวุธ ยุทโปกรณ์ ยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ แก่หน่วยงานที่เข้าประชิดประหารทางยุทธศาสตร์เพื่อจุดประสงค์ที่จะฉวยโอกาสการคุกคาม และเป็นเครื่องกีดขวางอย่างมีประสิทธิภาพ ในสงครามใหญ่ การพัฒนาให้มีกำลังรบที่สามารถโดยให้อยู่ในสภาพที่พร้อมรบจะมีผลให้ภารกิจของทหารบกสำเร็จตามเป้าหมาย (ทหารราบที่ใช้อาวุธเต็มอัตราพร้อมการขนส่ง แต่ไม่มีรองเท้าก็เป็นหน่วยรบที่ตีไม่ได้)

สภาวะการณ์ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิชาการวิทยาการสมัยใหญ่เป็นไปอย่างกว้างขวางมาก ทำให้เกิดความล้าสมัยในระบบต่าง ๆ การมีอาวุธใช้ในสงครามยิ่งจะล้าลับซับซ้อนมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อภารกิจการจัดหาและรับผิดชอบต่ออาวุธยุทธโปกรณ์ ยุทธภัณฑ์ ที่จำเป็นต่อหน่วยทหาร เหตุดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดหา เพิ่มขึ้น เป็นเงาตามตัว เพื่อทดแทนเพิ่มเติมสิ่งล้าสมัยนั้น เพื่อประสิทธิภาพของกองทัพ เฉพาะอย่างยิ่งการจัดหาด้วยวิธีการซื้อและจ้าง เป็นวิธีที่หน่วยต่าง ๆ จะสามารถได้สิ่งอุปกรณื อาวุธยุทธโปกรณ์ตามความต้องการได้ทันเวลาในคุณภาพและปริมาณที่ถูกต้องอย่างไม่จำกัด ประกอบกับในปัจจุบันนี้ กองทัพบกไม่ได้รับความช่วยเหลือทางยุทธปัจจัยจากสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรต่าง ๆ ในรูปของการให้เปล่าแล้ว นับแต่ประเทศพันธมิตรเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น เป็นอันมากจึงได้เปลี่ยนการช่วยเหลือแบบให้เปล่ามาเป็น การช่วยเหลือแบบขายยุทธปัจจัยเพื่อความสะดวกในกระสะสมควบคุมสิ่งอุปกรณืในมาตรฐานเดียวกัน ผลของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ เป็นตัวกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีความเคลื่อนไหวเพื่อสะสมกำลังอาวุธยุทธโปกรณ์และกำลังรบ เพื่อป้องกันความมั่นคงของประเทศ

เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบกระเทือนต่อการรับ แรงพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดหาเพื่อสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการพัฒนากระบวนการส่งกำลังอันเป็นหัวใจสำคัญของการส่งกำลังบำรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์ของการส่งกำลังบำรุง (Logistics) คือการส่งกำลัง(Supply) วัสดุอุปกรณ์ (อาวุธยุทธภัณฑ์ ยุทโธปกรณ์ ตามประเภทสิ่งอุปกรณ์) ให้แก่หน่วยทหารที่ต้องการเพื่อให้ขีดความสามารถในการสู้รบสูงสุด และมีความคล่องตัว วัสดุอุปกรณ์ที่หน่วยทหารต้องการนั้นก็ ได้แก่พืชสดตามธรรมชาติ(Natural Items) ซึ่งได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่ปัก ยารักษาโรค ซึ่งทหารต้องการเพื่อการดำรงชีวิตเยี่ยงมนุษยธรรมดา และอีกประเภทหนึ่งก็คือวัสดุทางทหาร (Military Items) ได้แก่ อาวุธ กระสุน น้ำมัน เชื้อเพลิง เครื่องมือ เครื่องใช้ทางเทคนิคที่ทหารต้องมีไว้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทางทหารให้สำเร็จตามความมุ่งหมายและเป็นผลดีต่อกองทัพพบ วัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงการส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ (ซึ่งรวมถึงการจัดหา การแจกจ่าย การเก็บรักษา การซ่อมบำรุง การจำหน่าย) การส่งกลับ การรักษาพยาบาลกำลังพล การให้บริการ รวมทั้งการดำรงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้หน่วยต่าง ๆ ดังนั้น การปฏิบัติงานส่งกำลังบำรุงให้มีประสิทธิภาพต้องตรวจสอบระบบงานที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อสนับสนุนได้พร้อมกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งกำลัง (Supply) ซึ่งมีความสำคัญต่อการส่งกำลังบำรุง (Logistics) เพราะระบบการส่งกำลังบำรุงต้องดำเนินการจัดงาน ถึง ๓ ประการคือ การจัดงานด้านการจัดหา การจัดงานด้านสิ่งอุปกรณ์ และการจัดงานด้านการแจกจ่าย^๑ ภารกิจด้านส่งกำลังเป็นภารกิจที่ต่อเนื่อง จะมีทั้งปริมาณของงาน เจ้าหน้าที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และต้องพิจารณาถึงเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่น นโยบาย กรรมวิธี และวิธีการปฏิบัติ ระบบการส่งกำลังจึงเป็นจุดสำคัญของการส่งกำลังบำรุงของกองทัพพบ และมีผลกระทบกระเทือนโดยตรงต่อการปฏิบัติภารกิจของกองทัพพบ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

ถ้าจะกล่าวอย่างกว้าง ๆ แล้ว กิจกรรมทางทหารแบ่งออกเป็นหลักใหญ่ได้ ๒ ประการ และมีความสัมพันธ์กัน คือ กิจกรรมของการรบ และกิจกรรมสนับสนุนการช่วยรบ ซึ่งหมายถึงการจัดกำลังพล การจัดภายในหน่วยต่าง ๆ ที่รับผิดชอบต่อการจัดหาสิ่งอุปกรณ์และการสนับสนุนในเรื่องบริการต่าง ๆ ดังนั้น ยุทธวิธี ยุทธโรปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องจัดหาไว้ทั้งยามสงบและยามสงคราม ยามสงบต้องวางโครงการและสะสมตามแผน เต็มสายทาง เติมนุ้หนุ้หนุ้ เพื่อให้ออกคล่องกับขีดความสามารถในการผลิต

การส่งกำลังบำรุงที่จะช่วยสนับสนุนให้ภารกิจของกองทัพบกดำเนินไปได้ตามเป้าหมายนั้น ต้องไม่คำนึงถึงงานที่แตกต่างกัน แต่จะต้องมีระบบงานที่ทำร่วมกัน เกี่ยวกับซึ่งกันและกัน สนับสนุนได้พร้อมกันไป นั่นคือ ถ้าช่วงการจัดหาเพื่อสะสมสิ่งอุปกรณ์บกพร้อมหรือไม่เกิดขึ้น การดำเนินงานด้านอื่น เช่น การแจกจ่าย การเก็บรักษา การซ่อมบำรุง การจำหน่าย การรักษาพยาบาล และการบริการต่าง ๆ ก็จะบกพร่องและหยุดชะงักไปด้วย การส่งกำลังบำรุงจะมีประสิทธิภาพเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับระบบการส่งกำลัง (Supply) เป็นจุดสำคัญ และนั่นย่อมหมายถึงการปฏิบัติการกิจอันสำคัญของกองทัพบกในการป้องกันราชอาณาจักรและรักษาความมั่นคงของประเทศจะบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ความเป็นมาของการบริหารงานที่สดุของกองทัพบกโดยย่อ (เน้นเฉพาะการจัดหา)

การบริหารงานที่สดุของกองทัพบก ก็คือการส่งกำลังของกองทัพบกนั่นเอง แต่มีขอบเขตเนื้อหากว้างขวางกว่าการบริหารที่สดุของพลเรือน ดังได้กล่าวแล้ว การส่งกำลังบำรุงเป็นกิจการที่ประกอบด้วยภารกิจต่าง ๆ ซึ่งรวมอยู่ในวงจรการส่งกำลังบำรุงโดยย่อ ๆ คือ

๑. การส่งกำลัง (Supply) ซึ่งเป็นภารกิจที่ประกอบด้วย
  - ๑.๑ ความต้องการ (Requirement)
  - ๑.๒ การจัดหา (Procurement)
  - ๑.๓ การแจกจ่ายและการเก็บรักษา (Distribution And Storage)
  - ๑.๔ การซ่อมบำรุง (Maintenance)
  - ๑.๕ การจำหน่าย (Disposal)

๒. การส่งกลับและการรักษาพยาบาล (Evacuation And Hospitalization of Personnel)

๓. การขนส่ง (Transportation)
๔. การบริการ (Services)
๕. การจัดการ (Management)

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการจะ เน้นถึงการจัดหาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการส่งกำลังใน การที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งอุปกรณ์ ยุทธภัณฑ์ และบริการต่าง ๆ เท่านั้น ดังนั้น ประสิทธิภาพเป็นมาจึง จะกล่าวถึงหน่วยงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการจัดหาโดยตรงเท่านั้น

สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ในสมัยโบราณได้มีการจัดการปกครองบ้านเมืองออกเป็น ๔ ภารกิจใหญ่ ๆ ซึ่งเรียกว่า จตุสดมภ์ ประกอบด้วย เวียง วัง คลัง และนา ภารกิจด้านเวียงได้รวมกิจการการส่งกำลังบำรุง ไว้ด้วย ซึ่งสมัยนั้นเรียก แผนกยั้งฉาง ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "ยกระษัตริย์" และเรียกกาย ซึ่ง การจัดหาหน่วยทางการส่งกำลังบำรุงได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับ บางยุคบางสมัยก็รวมกับส่วนราชการ อื่น ๆ วิวัฒนาการความเป็นมาของการส่งกำลังบำรุง ปรากฏเป็นหลักฐานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ และเด่นชัดยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้ตั้งกรมยุทธนาธิการ กำหนดส่วนราชการในส่วนราชการใน การส่งกำลังบำรุงไว้ ๒ ส่วน^๑ คือ

๑. กรมยกกระษัตริย์ มีหน้าที่จัดการทั้งปรองเกี่ยวกับโรงทหาร จัดดำเนินการเรื่องป้อม และกิจการทหารบก การสืบการยุทธ การจัดส่งสรรพสิ่งของของกองทัพบก ซึ่งจะทำให้การรับส่งไปมา ในสถานที่ตั้งต่าง ๆ ทางทหาร การจัดการด้านกำลังพล และแรงรักคนและเป็นผู้รับคำสั่งของผู้ บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และออกคำสั่งไปยังกรมทหารที่เกี่ยวข้อง

๒. กรมยุทธนาวิชัย มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรับส่ง เครื่องอาวุธและเครื่องแต่ง กาย รับส่งเครื่องศาสตราวุธและยุทธภัณฑ์ จัดเรื่องเกี่ยวกับยานพาหนะของทหารและการรับส่ง

^๑ รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ประวัติกรมพลาธิการทหารบก.

ไปมาทางบก จัดการเรื่องเสบียงอาหารของทหารบก รับคำสั่งของผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และออกคำสั่งไปยังกรมกองทหารบก

พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นต้นมา ก็ได้มีการปรับปรุงการจัดและการปกครองของกองทัพบก กำหนดหน้าที่ของกรมยกบัตรใหม่ และเปลี่ยนแปลงมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ กรมยุทธนาธิการได้ตั้ง กรมเสบียงพาหนะขึ้นมา มีหน้าที่จัดเสบียงพาหนะ อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับเสบียงอาหารของทหารบก ทั่วไป วางระเบียบการจัดหา การรักษาเสบียง จัดหาพาหนะ วางระเบียบการรักษาการจ่าย และการจัดส่งกำหนดแผนเกี่ยวกับพาหนะ

พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้จัดส่วนราชการในกรมยุทธนาธิการ มีหน้าที่ในการส่งกำลังบำรุงอีก หลายกรม เช่น กรมยกกระบัตร จัดการเรื่องการเงินและที่ดิน กรมยุทธโยธาจัดการเรื่อง การก่อสร้าง กรมยุทธนาธิการมีหน้าที่จัดหา ตรวจ เก็บรักษา แจกจ่ายเครื่องยุทธภัณฑ์ กรมสรรพาวุธ จัดการ จัดหา ตรวจ เก็บรักษา แจกจ่ายเครื่องสรรพยุทธ กรมเสบียงพาหนะทำหน้าที่เช่นเดิม

พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ยุบกรมยุทธนาธิการและตั้งกระทรวงกลาโหม มีฐานะคือ กองทัพบก และจัดการกิจการส่งกำลังบำรุงโดยมี กรมยกกระบัตรทัพบกทำหน้าที่เตรียมการจัดหา เครื่องสรรพยุทธ ยุทธภัณฑ์ กรมเกียกกายทัพบก และกรมจเรพิศุ

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมา ก็ได้ปรับปรุงการส่งกำลังบำรุงและการจัดหาอีกหลายครั้ง แต่ กล่าวได้ว่ากองทัพบกได้จัดตั้งหน่วยราชการทางทหารขึ้นดำเนินการจัดหาของตนเอง จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย

สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลต้องการจะขยายขอบเขตงาน ให้กว้างขวางออกไปเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าตามอารยธรรมตะวันตก ความต้องการ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามส่วนราชการก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น รัฐบาลมีนโยบายที่จะรวบรวมการจัดซื้อ พิสดูที่กระจายอยู่ตามส่วนราชการทั่วไปให้เป็นแหล่งเดียวกัน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศ

เป็นการขจัดอุปสรรคที่จะขัดขวางความเจริญของประเทศ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งกรมพัสดุแห่งชาติขึ้น^๑ โดยให้กรมพัสดุแห่งชาติขึ้นตรงต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมีหน้าที่ทำการจัดหา เก็บรักษา และแจกจ่ายพัสดุให้แก่กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ^๒ กรมพัสดุแห่งชาติจึงเป็นที่รวมอำนาจการจัดซื้อพัสดุและแจกจ่ายพัสดุต่าง ๆ ให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ ที่ต้องการใช้ ดังนั้น อำนาจการจัดซื้อพัสดุที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดหาเองก็ถูกยกเลิกไปนับตั้งแต่นั้น ถ้าส่วนราชการใดจำเป็นต้องใช้พัสดุแล้ว ส่วนราชการนั้นก็ต้องเบิกมายังกรมพัสดุแห่งชาติ นอกจากนั้น กรมพัสดุแห่งชาติยังไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะวางระเบียบการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในราชการอีกด้วย ซึ่งการจัดหาพัสดุที่ส่วนราชการต่าง ๆ ต้องการโดยมอบอำนาจหน้าที่ให้กรมพัสดุแห่งชาติดำเนินการจัดหาแต่เพียงแห่งเดียว นั้น เรียกว่าเป็นการจัดหาแบบรวมการ (Centralized Procurement)^๓

กรมพัสดุแห่งชาติทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหาพัสดุให้หน่วยราชการต่าง ๆ เป็นเวลา ๑๐ ปี พักตร์เครื่องใช้ที่กรมพัสดุแห่งชาติจัดหาแจกจ่ายแก่ส่วนราชการต่าง ๆ เช่น เครื่องเขียนต่าง ๆ อันมีดินสอคำชนิดต่าง ๆ ตรายาง แบงก์ออกเป็นความอ่อนและแข็งมากหรือน้อย โดยดู

ไพรงศ์ จุลชาติ, "การจัดซื้อพัสดุของทางราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีการปรับปรุงการบริหารการจัดซื้อพัสดุของกรมทางหลวง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทอักษรศาสตรมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๖), หน้า ๖.

^๒"ประกาศตั้งกรมพัสดุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕," ราชกิจจานุเบกษา ๔๘ (๒๔ กรกฎาคม ๒๔๗๕).

^๓การจัดหาแบบรวมการ (Centralized Procurement) เป็นการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์รายการหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่ทำไปภายใต้การควบคุมของส่วนราชการส่วนหนึ่ง ให้ส่วนราชการอื่น ๆ เช่น ทบวงใดทบวงหนึ่งอาจจะเป็นผู้จัดหาให้ทุกทบวง หรือจัดร่วมกันเป็นคณะก็ได้ ตัวอย่างสายเทคนิกของกองทัพบกจะจัดหาสิ่งอุปกรณ์ที่สายตนรับผิดชอบให้ทุกหน่วยใช้ของกองทัพบก.

จากเครื่องหมายที่ตัวดินสอด E BB BBB EBBB นำหมึกสีน้ำเงิน(๐๐)° ซึ่งส่วนราชการต่าง ๆ ต้องเป็นผู้จ่ายเงินค่าพัสดุ ค่าใช้จ่ายขนส่ง โดยเบิกจากเงินงบประมาณประจำปีของหน่วยราชการนั้น ๆ

ถึงแม้พนักงานจะไม่ได้ดำเนินการจัดหาพัสดุภาครัฐ(สป.) โดยหน่วยของกองทัพบกเองก็ตาม แต่กองทัพบกก็ได้ออกข้อบังคับทหารว่าด้วยการซื้อของใช้ในราชการเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖^๒ โดยกำหนดให้หน่วยของกองทัพบกที่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายสอย (ที่ใช้จ่ายเฉพาะส่วนราชการ ไม่ใช่เงินงบประมาณที่ตั้งไว้เป็นงบกลางแต่เป็นงบบริหารของหน่วยมีจำนวนน้อย) มีสิทธิซื้อของใช้ได้ ใน ๓ วิธี คือ ซื้อโดยใช้เงินสด กำหนดวงเงิน ๑๐๐ - ๕๐๐ บาท ซื้อโดยวิธีประกวดราคา วงเงินเกิน ๕๐๐ บาท และซื้อโดยวิธีพิเศษ ต่อมาก็มีข้อบังคับทหารว่าด้วยการจ้างเหมาใช้เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๘^๓ โดยกล่าวถึงการจ้างทำของ การจ้างก่อสร้าง การจ้างซ่อมแซม การจ้างแรงงาน กำหนดวิธีจ้างทำได้ ๕ วิธี จ้างโดยวิธีต่อราคา วิธีกำหนดราคา วิธีสอบราคา วิธีประกวดราคาและวิธีพิเศษ มีวิธีประกวดราคากำหนดวงเงินเกิน ๕๐๐ บาท ขึ้นไป นอกนั้นก็เป็นการกำหนดถึงผู้มีอำนาจสั่งจ้างและกรรมวิธีอื่น ๆ อีกบางส่วนเช่นเดียวกับข้อบังคับทหารว่าด้วยการซื้อของใช้ในราชการ

พ.ศ. ๒๔๘๔ กรมพัสดุแห่งชาติซึ่งเป็นศูนย์กลางในการจัดหาพัสดุให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ ได้ถูกยุบไปด้วยเหตุผลว่า กรมนี้มีการส่งมอบของให้ส่วนราชการต่าง ๆ ล่าช้าและประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น อิทธิพลทางการเมืองและประโยชน์ส่วนบุคคล หลังจากนั้น บริษัทไทยนิยม จำกัด รับซื้อสินค้าที่เหลือจากกรมพัสดุแห่งชาติดำเนินงานต่อ แต่บริษัทนี้มิได้ช่วยให้เกิด

^๑ พันเอก(พิเศษ) จุมพล ชยางกูร, ม.ร.ว., "ประเทศไทยกับการจัดหาแบบรวมการ," หน้า ๓๑.

^๒ กระทรวงกลาโหม, ข้อบังคับทหาร ว่าด้วยการซื้อของใช้ในราชการ ที่ ๔/๗๑๓๐ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๔๗๖.

^๓ กระทรวงกลาโหม, ข้อบังคับทหาร ว่าด้วยการจ้างเหมา ที่ ๓/๑๓๕๐ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๗๘.

ประสิทธิภาพและการประหยัดในการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินเลย กลับทำการค้าแบบแสวงหาผลกำไรโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผิดหลักการจัดหาแบบรวมการ^๑

เมื่อกรมพัสดุแห่งชาติได้ยุบเลิกกิจการไปแล้วก็ได้เกิด "องค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า (อ.จ.ส.) และเริ่มปฏิบัติงานจริง ๆ โดยเปิดบริการแก่ประชากรในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐ ยกฐานะเป็นองค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า เมื่อ ๑ กันยายน ๒๔๙๑ อยู่ในความควบคุมของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีและต่อมาได้ย้ายมาอยู่ในความควบคุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมอบหมาย^๒ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนและรัฐบาลในเรื่องของการจัดหาและจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้และสรรพสินค้าต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของชาติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รัฐบาลจึงออกมติคณะรัฐมนตรีให้สิทธิพิเศษบางประการแก่องค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า โดยให้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ถือปฏิบัติในกรณีต่าง ๆ เช่น

๑. การซื้อสิ่งของที่ใช้ในราชการเป็นจำนวนมากทุกครั้งให้หน่วยราชการสั่งซื้อโดยตรงจาก อ.จ.ส. เพื่อให้ได้สิ่งของราคาถูก เว้นแต่จะเป็นสิ่งของที่หน่วยราชการ โรงงาน สถานศึกษาของทางราชการ องค์การรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลมีหุ้นอยู่เกิน ๕๐ เปอร์เซ็นต์ สามารถผลิตได้เอง จะสั่งซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตได้^๓

^๑ พันเอก(พิเศษ) จุมพล ขยางกูร, ม.ร.ว., "ประเทศไทยกับการจัดหาแบบรวมการ," หน้า ๑๗.

^๒ "พระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า (ฉบับที่ ๒), ๒๔๙๕," ราชกิจจานุเบกษา ๗๓ (๒ พฤษภาคม ๒๔๙๕).

^๓ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือเวียนที่ น.ว. ๖๓/๒๔๙๖, ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๙๖. เรื่อง การซื้อสิ่งของใช้ในราชการจากร้านค้าและองค์การค้าของรัฐบาล.

๒. สินค้าดังรายการต่อไปนี้ อ.จ.ส. สั่งซื้อได้แต่เพียงผู้เดียว คือ กระดาษ เครื่องเขียน ผ้าที่ใช้ในราชการทหารและตำรวจ ผ้าหม่นนอน เครื่องใช้ในการก่อสร้าง ยางแอสฟัลท์^๑

๓. อ.จ.ส. มีสิทธิในการที่ร้องขอ "คณะกรรมการสอบสวน บริการสาธารณะให้สอบสวนหน่วยราชการที่ซื้อสิ่งของจากที่อื่น โดยไม่มีเหตุผล^๒

ฯลฯ

กรณีที่สินค้าบางประเภทไม่มีอยู่ในคลังพัสดุของ อ.จ.ส. อ.จ.ส. ก็จะทำหน้าที่เป็นคนกลางซื้อให้ แต่ อ.จ.ส. บวกค่าป่ายการต่าง ๆ ส่งไปด้วย หรือบางที อ.จ.ส. อาจจะจัดให้มีการประกวดราคา และให้ส่วนราชการนั้น ๆ เลือกซื้อ หรือถ้า อ.จ.ส. ไม่สะดวกในการซื้อเองก็จะเขียนใบอนุญาตให้กระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ จัดซื้อเอง

ในกองทัพบกเองก็ได้มีการปรับปรุงข้อบังคับทหาร ว่าด้วยการซื้อของใช้ในราชการและการจ้างเหมาใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ ในเรื่อง วงเงิน อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสั่งซื้อและจ้าง เจ้าหน้าที่จัดหาและขั้นตอนการประกวดราคาต่าง ๆ ซึ่งได้มีคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลายฉบับ เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ้างและการพัสดุฉบับต่าง ๆ ที่ได้ประกาศออกใช้

พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศยุบเลิกกิจการของ อ.จ.ส.^๓ ซึ่งได้ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายสิบปี โดยให้เหตุผลว่าหมดความจำเป็นที่จะให้มีองค์การจัดซื้อและจำหน่าย

กรมสารบรรณ คณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร, หนังสือเวียนที่ น.ว. ๓๑/๒๔๕๖, " ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕. เรื่อง ให้ อ.จ.ส. ร่วมมือกับหน่วยราชการของรัฐบาล ในการจัดหากระดาษ เครื่องเขียน และยางแอสฟัลต์ สำหรับใช้ราชการ.

๒ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือเวียนที่ น.ว. ๔๓/๒๔๕๖ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖, เรื่อง การจัดส่งสิ่งของใช้ในราชการจาก อ.จ.ส.

^๑"พระราชกฤษฎีกา ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า, ๒๔๕๗ และพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การจัดซื้อและจำหน่ายสินค้า (ฉบับที่ ๒), ๒๔๕๕, ๒๕๐๓," ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ ๗๗ (๑๔ มีนาคม ๒๕๐๓).

สินค้า ทั้งนี้เพราะองค์การนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อจะซื้อและจำหน่ายสินค้าที่เหลือใช้หลังสงครามและเมื่อสงครามสงบลงนานแล้ว ก็หมดความจำเป็นที่จะให้มืองค์การนี้ต่อไป

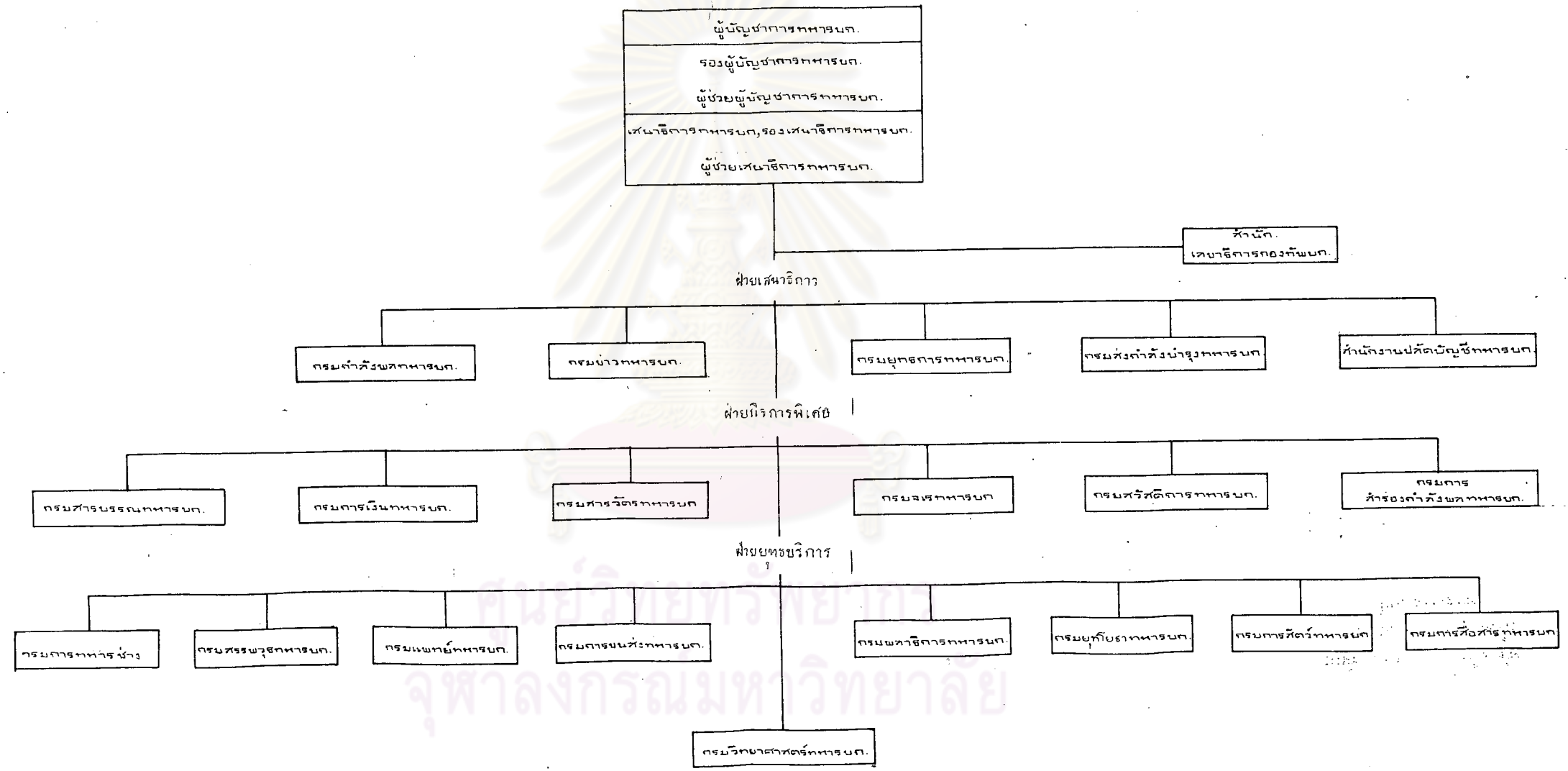
สมัยปัจจุบัน

จากหลักการปฏิบัติในการจัดหาของกองทัพบกในอดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่า กองทัพบกไม่ได้มีระเบียบการจัดหาของกองทัพบกเอง แต่ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ้าง พ.ศ. ๒๔๘๘ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ(ซื้อ) พ.ศ. ๒๔๘๘ ตลอดมา และปัจจุบันสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศยกเลิกระเบียบเดิมทั้งหมดให้ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๔๒๑ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๒๒ กองทัพบก ก็ต้องถือหลักปฏิบัติตามระเบียบนี้ ถึงแม้กองทัพบกจะออกข้อบังคับคำสั่งต่าง ๆ ออกใช้เฉพาะกองทัพบกเองเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของกองทัพบกมีความรัดกุมและคล่องตัวยิ่งขึ้น ข้อบังคับนั้นจะออกมาในรูปคำสั่ง คำชี้แจง ดังนั้น แบบธรรมเนียมที่ใช้เป็นข้อปฏิบัติจึงมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไข มีข้อบังคับปลีกย่อยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อและจ้างถ้ามีความผิดก็จะเป็นการผิดระเบียบมิใช่ผิดกฎหมาย เว้นแต่การปฏิบัตินั้นจะเข้าลักษณะความผิดทางอาญา

เนื่องจากการจัดหาเป็นภารกิจหนึ่งในการส่งกำลังและการส่งกำลัง เป็นวงจรที่สำคัญของการส่งกำลังบำรุง ดังนั้น กองทัพบกจึงกำหนดให้กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก(ทบ. ทบ.) มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผน โครงการ และงบประมาณเกี่ยวกับการส่งกำลังบำรุง กำหนดนโยบาย ประสานและกำกับเกี่ยวกับความต้องการ การจัดหาสิ่งอุปกรณ์ ควบคุมและกำกับเกี่ยวกับการเก็บรักษา การแจกจ่าย จำหน่าย การบริการทางส่งกำลังบำรุง จัดการประสานและควบคุม กำกับดูแลฝ่ายยุทธบริการในการกำหนดภารกิจ การจัดระเบียบปฏิบัติ(....) โดยมีเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงรับผิดชอบ

พิน เอก จรินทร์ สว่างวรรณ, "เรื่อง การจัดและภารกิจของกองทัพบกและกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก," คำบรรยายหลักสูตรการศึกษานักเรียนส่งกำลังบำรุง รุ่นที่ ๑๗ (เอกสารโรเนียวของแผนกวิชาการศึกษานักเรียน กองการศึกษา โรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก.

ส่วนบังคับบัญชา

ศูนย์วิจัยวิทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก(ทบ.ทบ.) เป็นกรมฝ่ายเสนาธิการ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก(ทบ.ทบ.) และอยู่ในความกำกับดูแลของ ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายส่งกำลังบำรุง (ผช.เสธ.ทบ.ฝทบ.) ซึ่งผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายส่งกำลังบำรุง มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณา เสนอแนะ เรื่องต่าง ๆ ในสายส่งกำลัง^๑ ตลอดจนโครงการต่าง ๆ และงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการส่งกำลังบำรุงแก่เสนาธิการกองทัพบก และผู้ช่วยเสนาธิการกองทัพบก (๒) ซึ่งอำนาจการและควบคุมการปฏิบัติในกิจกรรมของกรมส่งกำลังบำรุงสายยุทธบริการต่าง ๆ ทั้ง ๔ กรม

ในการจัดหาในระดับกองทัพบกได้กำหนดให้กรมสายยุทธบริการ(Technical Services) และฝ่ายกิจการพิเศษ(Special Services) รับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์ตามลักษณะประเภทสิ่งอุปกรณ์^๒ ซึ่งอยู่ในความควบคุมและกำกับดูแลของกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก

กรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาของกองทัพบก มีฐานะ

๑. เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการพิเศษของผู้บัญชาการทหารบก โดยกรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษจะเป็นผู้ให้ข้อ เสนอแนะคำปรึกษาแก่ผู้บังคับบัญชา และฝ่ายอำนาจการและเสนอความคิดเห็นและงานในหน้าที่ผ่านกรมฝ่าย เสนาธิการ เพื่อให้ผู้บัญชาการทหารบกตกลงใจ

๒. เป็นหัวหน้าฝ่ายยุทธบริการ ทำหน้าที่ เป็นผู้บังคับบัญชาของกรมฝ่ายยุทธบริการในความรับผิดชอบ ดังนั้น ทุกสายยุทธบริการจึงต้องมีคลัง สถานที่ตั้งทางการส่งกำลังบำรุงและหน่วยปฏิบัติขึ้นในบังคับบัญชา

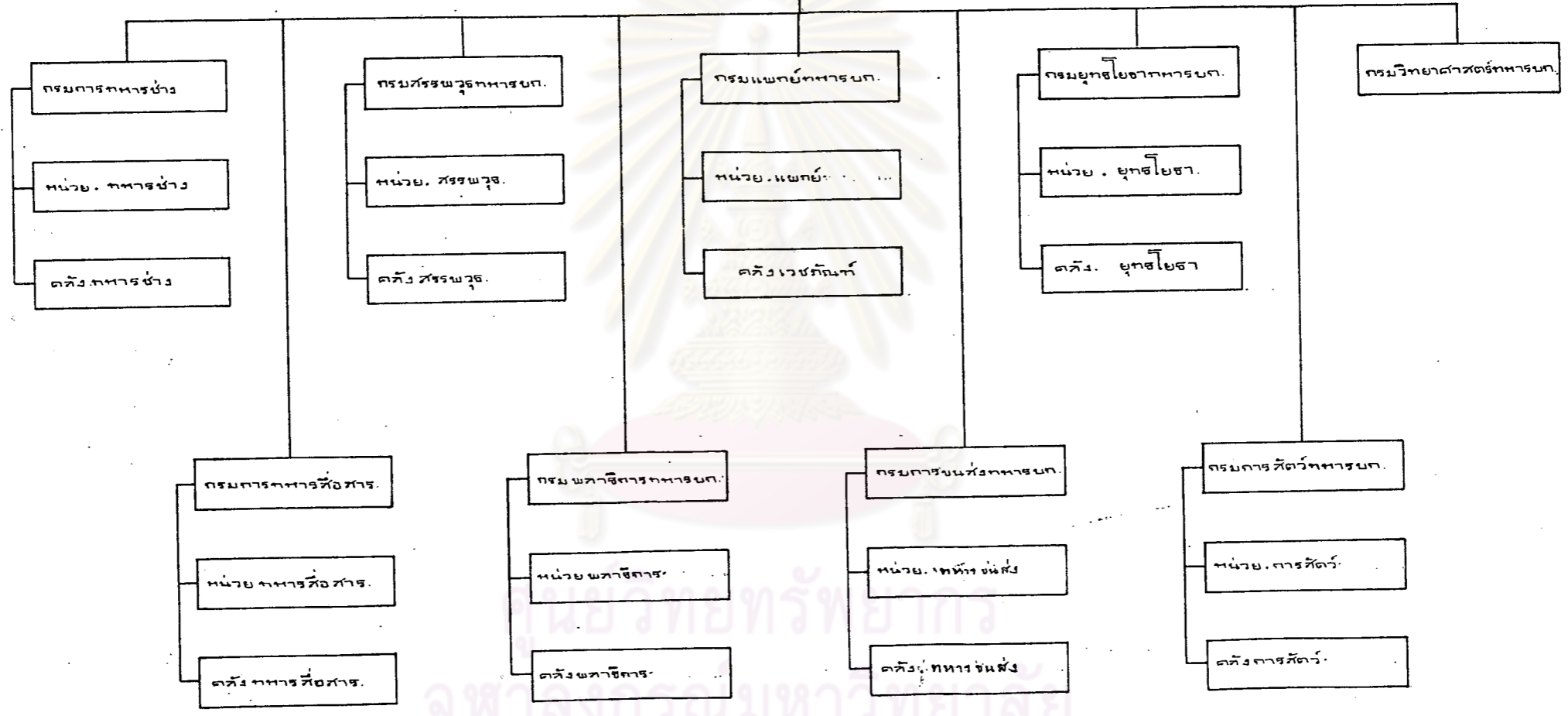
^๑สายส่งกำลัง หมายถึง ความเกี่ยวพันในทางการส่งกำลังของหน่วยต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้คือ ส่วนกำลังรบ ส่วนภูมิภาค สายงานฝ่ายยุทธบริการ หรือสายงานฝ่ายกิจการพิเศษ และกองทัพบก.

^๒กองทัพบก, ระเบียบกองทัพบกว่าด้วยความรับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์ ๒๕๑๘ ลงวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๘.

^๓ความรับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์ หมายถึง การกำหนดความต้องการ การควบคุม การจัดการ การเก็บรักษา การแจกจ่าย การจำหน่าย และการซ่อมบำรุงสิ่งอุปกรณ์นั้น ๆ.

ส่วนส่งเสริมบำรุง

กองบัญชาการทหารบก.

ศูนย์วิทยุวิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษ ซึ่งต้องรับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์จะต้องมีการกิจ คือ

๑. รวบรวมและพิจารณาความเหมาะสมความต้องการทั้งหมด เพื่อให้ทราบจำนวนที่ต้อง สะสมให้พอเพียง และป้องกันความขาดแคลนที่จะเกิดขึ้น

๒. เสนอบประมาณตามวาระต่อหน่วย เหนือ เพื่อพิจารณาการแบ่งสรรงบประมาณที่ กองทัพบกได้มาก

๓. ทำแผนการจัดหาจากงบประมาณที่ได้รับ แล้ว เสนอผล เพื่อขอรับอนุมัติหลักการใช้จ่ายเงิน การจัดหาตามระเบียบหรือคำสั่งที่กำหนดไว้

๔. ดำเนินการจัดหา เพื่อสะสมให้พอเพียงและทันเวลาในการสนองความต้องการ ของหน่วยทั่วไป ทั้งกองทัพบก โดยปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้

การจัดหาของกองทัพบกไทยเป็นแบบ General Procurement เป็นการจัดหาที่กระทำ โดยทั่วไป โดยเริ่มกรรมวิธีตั้งแต่ได้รับคำสั่งการจัดหา วิธีการจัดหาที่จะนำมาใช้ การทำสัญญา การกำหนดเวลาส่งมอบ การสิ้นสุดลงด้วยการส่งมอบ ตรวจรับของแล้วชำระเงินเป็นการจัดหา เพื่อสนองความต้องการของหน่วยใช้^๑ ที่มีปริมาณสิ่งอุปกรณ์ที่แน่นอน มีแผนการจัดหาของกองทัพบก ได้ใช้แบบให้เหล่าทัพจัดหาโดยกองทัพบกจัดหาสิ่งอุปกรณ์ทางเทคนิค และสิ่งอุปกรณ์ทางการค้า เพื่อ ใช้ในกองทัพบกเอง โดยให้ฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษ เป็นฝ่ายจัดหาสิ่งอุปกรณ์สำเร็จรูปที่ สำคัญ มีปริมาณมาก มีความถี่แห่งความต้องการสูง ซึ่งอาจจะ เป็นยุทธโปกรณ์ทางการหรือยุทธโ- ปกรณ์ทางเทคนิค และราคาส่วนมากจะแพงต้องอาศัย เงินงบประมาณกำลังบำรุง เพื่อจัดหาและสะสมแจก

^๑ พันเอก(พิเศษ) จุมพล ชยางกูร, ม.ร.ว., "คำบรรยายเรื่องกล่าวนำระบบการ จัดหา".

^๒ หน่วยใช้ โดยปกติไม่มีสิทธิในการจัดสิ่งอุปกรณ์เว้นแต่ได้รับอนุมัติจากกองทัพบก หรือสาย งานฝ่ายยุทธบริการหรือฝ่ายกิจการพิเศษที่รับผิดชอบต่อสิ่งอุปกรณ์ แต่จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายของหน่วยและปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด ปกติหน่วยใช้ เป็นหน่วยที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งอุปกรณ์

จ่ายแก่กองบัญชาการช่วยรบ(บชร.) ส่วนภูมิภาค^๑ หรือหน่วยใช้ซึ่งจัดหาเช่นนี้ เรียกว่า เป็นแบบรวมการ โดยฝ่ายยุทธบริการและฝ่ายกิจการพิเศษจัดหาให้ทุกหน่วยของกองทัพบก ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค แต่บางกรณีที่มีความจำเป็นและความคล่องตัวในการปฏิบัติการก็ให้หน่วยใช้ หรือกองบัญชาการช่วยรบ คลังส่วนภูมิภาคจัดหาเองได้ในสิ่งอุปกรณ์เบ็ดเตล็ด มีขายทั่วไปในท้องตลาด ราคาไม่แพง ซึ่งในส่วนนี้เรียกได้ว่าเป็นการจัดหาแบบแยกการ

กองทัพบกมอบหมายให้กรมสายยุทธบริการ ๔ สาย และกรมฝ่ายกิจการพิเศษจัดหาและแจกจ่ายให้หน่วยต่าง ๆ ในกองทัพบก โดยใช้งบประมาณและส่งกำลังบำรุงตามระเบียบกองทัพบก ว่าด้วยความรับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ ๒๕๑๔ ดังนี้

กรมฝ่ายยุทธบริการ (Technical Services)

๑. กรมสรรพาวุธทหารบก (สพ.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการนี้

๑.๑ อาวุธ กระสุนและวัตถุระเบิด

๑.๒ รถยนต์สงคราม

๑.๓ เครื่องควบคุมการยิง

๑.๔ วัสดุทำความสะอาดอาวุธ และ เครื่องควบคุมการยิง เช่น น้ำมันทำความสะอาด สะอาดกลล่องปืน น้ำมันหล่อลื่นป้องกันสนิม ไขหล่อลื่นปืนเล็ก และผ้า เช็ดทำความสะอาดสะตวทุกชนิดไม่มีกรดและด่าง เป็นต้น

๑.๕ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตสร้างและซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตามข้อ ๑.๑ - ๑.๔

^๑ส่วนภูมิภาค สิ่งอุปกรณ์บางรายการอาจจัดหาในท้องถิ่นได้ เหมาะสมกว่าให้สายงานฝ่ายยุทธบริการหรือฝ่ายกิจการพิเศษกำหนดหลักการ วิธีการให้สอดคล้องกับระเบียบกองทัพบก พิจารณาร่วมกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก.

๒. กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก (วศ.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการ
- ๒.๑ อาวุธทางเคมีและชีวะ
  - ๒.๒ กระสุน วัตถุระเบิดบรรจุสารเคมี ชีวะและวัตถุทางเคมี ซึ่งอาศัยคุณสมบัติ ทำให้เกิดการสังหารบาดเจ็บและทำลายทรัพย์สิน
  - ๒.๓ เครื่องตรวจอาวุธเคมี ชีวะและรังสี
  - ๒.๔ เครื่องป้องกันอาวุธเคมี ชีวะและรังสี
  - ๒.๕ สารกำบังชีพชีวะ วัตถุเคมีทำลายเชื้อและวัตถุเคมีอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในความ รับผิดชอบของสายงานอื่น
  - ๒.๖ รายการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสงครามเคมี ชีวะและรังสี
  - ๒.๗ เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตสร้างซ่อมต่าง ๆ ตามข้อ ๒.๑-๒.๖
๓. กรมการทหารสื่อสาร (สส.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการ
- ๓.๑ เครื่องมือสื่อสาร เครื่องกำเนิดไฟฟ้าประกอบเครื่องสื่อสาร ตลอดจน เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้กำหนดไว้ในสายงานอื่น
  - ๓.๒ สิ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการอุทฺถุนิยมวิทยา
  - ๓.๓ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการถ่าย ทรและถ่ายภาพด้านการทำแผนผัง แผนที่และแบบรูป
  - ๓.๔ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตและซ่อมบำรุงแบบทดสอบทั้ง ในกิจการสื่อสาร ตลอดจนวัตถุดิบที่ใช้ในกิจการนี้
  - ๓.๖ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตสร้างและซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตาม ข้อ ๓.๑-๓.๕
๔. กรมแพทย์ทหารบก (พบ.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการนี้
- ๔.๑ ยา เวชภัณฑ์ ยาอิทธิฤทธิ์ ซึ่งวัตถุและรีเอ เย็นทางการแพทย์
  - ๔.๒ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตและซ่อมบำรุงเวชภัณฑ์
  - ๔.๓ สิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลและกิจการทางการแพทย์

- ๔.๔ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจการเวชกรรมป้องกันทั้งสิ้น เปลื้องและไม้สั่น เปลื้อง
 เว้นเครื่องมืออาบเสื้อผ้าด้วยน้ำยา
- ๔.๕ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตยา เสียด วัคซีน เซรุ่ม และพลาสมา
- ๔.๖ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตสร้างและซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตาม
 ข้อ ๔.๑ - ๔.๕

๕. กรมพลานามัยทหารบก (พร.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการนี้

- ๕.๑ อาหาร
- ๕.๒ เครื่องใช้ในการเลี้ยงดู เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาหาร ตลอดจน
 งบประมาณในการเก็บรักษาเสบียง
- ๕.๓ เครื่องแต่งกาย เครื่องนอน เครื่องใช้ประจำกายและประจำหน่วย ซึ่งเป็น
 จำพวกหนังและสิ่งถักทอ เว้นเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการป้องกันสงคราม
 เคมี่ ชิวะ และรังสี
- ๕.๔ อุปกรณ์สำหรับใช้ส่งทางอากาศ
- ๕.๕ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่นและไขมัน
- ๕.๖ เครื่องมือ เครื่องใช้ในกิจการน้ำมัน เว้นเครื่องมือ เครื่องใช้ในการส่ง
 กำส่งทางท่อ
- ๕.๗ คุรุภัณฑ์ เครื่องใช้ในสำนักงานและอาคารบ้านพัก
- ๕.๘ เครื่องเขียน เว้นแบบพิมพ์และกระดาษที่ใช้ในกิจการแผนที่
- ๕.๙ เครื่องบริการซักรีด
- ๕.๑๐ เครื่องอาบน้ำ อุปกรณ์การอาบน้ำ และอุปกรณ์ที่ใช้ในห้องน้ำ
- ๕.๑๑ รถยกของและ เครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในกิจการส่งสิ่งอุปกรณ์
- ๕.๑๒ เครื่องดนตรีและ เครื่องประกอบดนตรี
- ๕.๑๓ วัสดุทำความสะอาด เช่น ยาขัดหนัง ยาขัดโลหะ ผ้าทำความสะอาด
 โรงเรือนและสิ่งอุปกรณ์ เว้นที่กำหนดในสายงานอื่น
- ๕.๑๔ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิต สร้าง ซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตาม
 ข้อ ๕.๑-๕.๑๓

๖. กรมการทหารช่าง (กช.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ ตามรายการนี้

- ๖.๑ เครื่องมือก่อสร้างในสนาม
- ๖.๒ วัสดุก่อสร้างในสนาม
- ๖.๓ สะพาน เครื่องหมุนมัน สะพาน เครื่องหมุนลอย
- ๖.๔ สิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับโยธาสนาม ห้องสนาม การพรางและการส่งกำลังทางท่อในสนาม
- ๖.๕ เครื่องประปาสนาม
- ๖.๖ สิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับหุ่นระเบิด
- ๖.๗ เครื่องอัดลม และเครื่องมือใช้อัดลม
- ๖.๘ สิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับการเชื่อมโลหะ ช่างเหล็ก ช่างไม้ และช่างเครื่องจักร
- ๖.๙ สีและสิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับสีเพื่อการซ่อมบำรุงและการสีสิ่งอุปกรณ์
- ๖.๑๐ แผนที่และสิ่งอุปกรณ์เกี่ยวกับแผนที่
- ๖.๑๑ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิต สร้าง ทดสอบ และซ่อมบำรุงสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามข้อ ๖.๑ - ๖.๑๐

๗. กรมยุทธโยธาทหารบก (ยย.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการนี้

- ๗.๑ สิ่งอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้ในการก่อสร้าง ซ่อมอาคาร สิ่งปลูกสร้างทาง การประปา และการไฟฟ้า ของที่ตั้งปกติ
- ๗.๒ เครื่องดับเพลิงและอุปกรณ์การดับเพลิงทุกชนิด เว้นรถดับเพลิงและอุปกรณ์ประจำรถดับเพลิง
- ๗.๓ เครื่องทำความเย็น เครื่องปรับอากาศและพัดลม
- ๗.๔ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการจ่ายน้ำมันทางท่อและถังน้ำมันขนาดใหญ่
- ๗.๕ รถแทรกเตอร์ เว้นที่กำหนดไว้ในสายงานอื่น
- ๗.๖ เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิต สร้าง ทดสอบและซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตามข้อ ๗.๑ - ๗.๕

๘. กรมการขนส่งทหารบก (ขส.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตามรายการนี้
- ๘.๑ ยานพาหนะทางบก เว้นรถยนต์สงคราม
  - ๘.๒ ยานพาหนะทางน้ำ เว้น เรือและอุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในสายงานอื่น
  - ๘.๓ อากาศยาน
  - ๘.๔ วัสดุ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการบรรทุกและการรับ-ส่ง สิ่งอุปกรณ์ เว้นที่
กำหนดไว้ในสายงานอื่น
  - ๘.๕ เครื่องใช้และอุปกรณ์ในการผลิตสร้าง ทดสอบ และซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตาม
ข้อ ๘.๑ - ๘.๔
๙. กรมการสัตวทหารบก (กส.ทบ.) รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ ตามรายการนี้
- ๙.๑ ปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ
  - ๙.๒ อาหารสัตว์
  - ๙.๓ ยา เวชภัณฑ์ ชีววัตถุ พยาธิภัณฑ์ ซีเอนเจมและเคมีสารทางการแพทย์
  - ๙.๔ เครื่องสัตว์ภัณฑ์และ เครื่องปฏิบัติบำรุงสัตว์
  - ๙.๕ เครื่องมือ เครื่องใช้และสิ่งอุปกรณ์ในการ เกษตร การผลิตอาหารสัตว์
  - ๙.๖ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการผสมสัตว์ บำรุงพันธุ์สัตว์และการรักษาพยาบาลสัตว์
  - ๙.๗ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจการ เช่น การป้องกันการสัตว์แพทย์
  - ๙.๘ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตยา เลือด วัคซีน เซรัม และพลาสมา
ทางการแพทย์
  - ๙.๙ สิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสร้าง ทดสอบและซ่อมบำรุงต่าง ๆ ตาม
ข้อ ๙.๑ - ๙.๘

กรมฝ่ายกิจการพิเศษ (Special Services)^๑ ที่รับผิดชอบในการจัดหา

๑. กรมสารบรรณทหารบก (สบ.ทบ.) รับผิดชอบในสิ่งพิมพ์และแบบพิมพ์ที่กองทัพบก

กำหนด

^๑กรมฝ่ายกิจการพิเศษที่เหลือนำไม่ได้ทำการจัดหาให้หน่วยทุกหน่วยของกองทัพบก เช่น

๒. กรมสวัสดิการทหารบก(สท.ทบ.) รับผิดชอบเครื่องกีฬาและเครื่องประกอบการเล่นกีฬา

สิ่งอุปกรณ์รายการใดที่ไม่ได้อนุโลมเข้าอยู่ในสายงานอื่นใด ให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพลศึกษาทหารบก^๑

กรมฝ่ายยุทธบริการและฝ่ายกิจการพิเศษที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการซื้อและจ้างตามความรับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ของระเบียบกองทัพบก ไม่ว่าจะซื้อหรือจ้างด้วยเงินงบประมาณใดก็ตาม ให้หน่วยจัดหาของกรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษเป็นผู้ดำเนินการ^๒ (กรมฝ่ายยุทธบริการและกิจการพิเศษที่รับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ตาม พ.ศ. ๒๕๑๘ ทุกกรมจะมีกองจัดหา หรือแผนกจัดหาเป็นหน่วยดำเนินการซื้อจ้างสิ่งอุปกรณ์ดังกล่าว ให้หน่วยทุกหน่วยของกองทัพบก) การจัดหาในระดับนี้ ถือได้ว่าเป็นระดับกองทัพบกในลักษณะการจัดหาแบบรวมการ

อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่หน่วยต่าง ๆ ของกองทัพบกจะต้องหาวัสดุสิ่งของต่าง ๆ มาสนับสนุนให้การบริหารงานของหน่วย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติการกิจในการป้องกันราชอาณาจักรและรักษาความมั่นคงของประเทศแล้ว ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกองทัพบกแล้ว หน่วยต่าง ๆ ก็ต้องหาวัสดุสิ่งของมาใช้ภายในหน่วยเองอีกด้วย เช่น กรมฝ่ายยุทธบริการและฝ่ายกิจการพิเศษทุกกรมจะมีฝ่ายพลศึกษาหรือแผนกพลศึกษาของหน่วยเป็นผู้ดำเนินการซื้อจ้างเพื่อกิจการของหน่วยสิ่งอุปกรณ์ที่จัดซื้อหรือจ้างมานั้น ไม่อยู่ในลักษณะที่จัดหาในระดับรวมการ^๓

^๑ กองทัพบก, ระเบียบกองทัพบกว่าด้วยความรับผิดชอบสิ่งอุปกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๘, ข้อ ๔.

^๒ กองทัพบก, คำสั่งกองทัพบกที่ ๒๗๘/๒๕๒๐ ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐, เรื่องแก้ไขคำสั่งเรื่องหน้าที่การจัดซื้อและการจ้างของหน่วย.

^๓ เป็นสิ่งอุปกรณ์ที่หน่วยจัดซื้อได้เองอยู่ในบัญชีรายละเอียดสิ่งอุปกรณ์ที่หน่วยจัดซื้อได้เองตามคำสั่งกองทัพบก.

ซึ่งหลัก เกณฑ์ใ้กองทัพบกได้มีคำสั่งให้หน่วยที่ถืองบประมาณ งบบริหารทั่วไป^๑ หรือหน่วยที่ถืองบประมาณ เครื่องช่วยฝึก^๒ เงินบำรุง^๓ เงินนอกงบประมาณ^๔ เงินงบประมาณ^๕ เป็นหน่วยในส่วนกลาง ส่วนการศึกษา หน่วยที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานครและหน่วยส่วนภูมิภาค การบัญชาการช่วยรบ (บชร.) กองทัพอากาศ(ทก.) มณฑลทหารบก(มทบ.) จังหวัดทหารบก(จทบ.) สามารถดำเนินการ จัดหาได้เอง การจัดหาในระดับนี้เป็นการจัดหาเพื่อกิจการของหน่วยเอง เป็นลักษณะจัดหาแบบแยก การสิ่งอุปกรณ์ที่หน่วยจัดหาเพื่อกิจการของหน่วยจะเป็นสิ่งอุปกรณ์ที่มีราคาไม่สูง เป็นรายการเล็ก ๆ จัดหาในยามจำเป็นที่แก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือฝ่ายยุทธบริการหรือฝ่ายกิจการพิเศษจัดหาให้ไม่ทัน ความต้องการหรือมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการ ถึงแม้หน่วยดังกล่าวจะจัดซื้อหรือจ้างเพื่อ กิจการของหน่วยได้เองตามคำสั่งกองทัพบก แต่ก็ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของกรมฝ่ายยุทธบริการ และฝ่ายกิจการพิเศษ ถ้าอยู่ในเงื่อนไขข้อบังคับก็ไม่ต้องขออนุมัติกองทัพบก แต่ถ้าเป็นกรณีแตกต่าง ไปจากเงื่อนไขข้อบังคับหน่วยต้อง เสนอกองทัพบก เพื่อขออนุมัติ

ดังนั้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุปสั้น ๆ แล้ว การจัดหาของกองทัพบก จะมี ๒ ระดับ คือการ จัดหาแบบรวมการ (Centralized Procurement) ในระดับกองทัพบกโดยให้กรมฝ่ายยุทธ บริการและฝ่ายกิจการพิเศษซึ่งรับผิดชอบต่อสิ่งอุปกรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ ดำเนินการจัดหาให้กับหน่วย

^๑กองทัพบก, คำสั่งกองทัพบก ที่ ๔๔๔-๒๕๑๗ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๗ เรื่อง การจัดหาและการซ่อมบำรุงรายย่อยโดยใช้งบประมาณทั่วไปของหน่วย.

^๒กองทัพบก, คำสั่งกองทัพบก ที่ ๔๔๕/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๗. เรื่อง การจัดหาและซ่อมบำรุงโดยใช้เงินงบประมาณช่วยฝึก.

^๓กองทัพบก, ระเบียบกองทัพบก ว่าด้วยเงินบำรุง พ.ศ. ๒๕๐๘ ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๘.

^๔กองทัพบก, คำสั่งกองทัพบก ที่ ๖๓/๒๕๐๘ ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๐๘. เรื่อง ความรับผิดชอบในการจัดหา โดยใช้เงินนอกงบประมาณ.

^๕กองทัพบก, คำสั่งกองทัพบก ที่ ๓๔/๒๕๑๔ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔. เรื่อง การขอใช้และบริหารงบประมาณ เติร์ดเพื่อการซ่อมบำรุงของผู้นับราชการหน่วยกำลังรบระดับกองทัพอากาศและกองพล.

ของกองทัพบกทุกระดับ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยการจัดหาหลักของกองทัพบกและกองทัพบกยังดำ เนินการจัดหาแบบแยกการ(Decentralized Procurement) โดยหน่วยต่าง ๆ ของทหารมีความต้องการสิ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการบริหารงาน ดำเนินการจัดซื้อและจ้าง เฉพาะกิจของตนได้ โดยไม่เกี่ยวกับการจัดหาที่ดำ เนินการในระดับรวมการเลย แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อบังคับของกองทัพบก การจัดหาในระดับนี้มักจะจัดหาในวงเงินไม่สูง มีรายการเฉพาะกิจเพียงเล็กน้อยไม่เป็นการจัดหาที่สนับสนุนกองทัพบก เป็นเพียงการจัดหาเพื่อสนับสนุนให้หน่วยของตนสามารถบริหารรายได้สะดวกและคล่องตัวขึ้นนั่นเอง

การจัดหาของกองทัพบกในหน่วยใดระดับใด โดยส่วนราชการใดของกองทัพบกก็ตาม หรือแม้แต่การแยกความแตกต่างกันของสิ่งอุปกรณ์และขนาดสิ่งอุปกรณ์ที่ไม่เท่ากันมันจะอยู่ในจำพวกสิ่งอุปกรณ์เดียวกันก็ตาม เป็นการจัดจำพวกสิ่งอุปกรณ์และประเภทโครงสร้างในการส่งกำลัง ก็เพื่อความสะดวกในการวางแผนเพื่ออนุมัติในระดับการส่งกำลัง สะดวกในการอ้างอิง แลกเปลี่ยนข่าวสารเพราะใช้โครงสร้างของภาษาเดียวกัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้วิธีการปฏิบัติงานในระบบการส่งกำลังของกองทัพบกมีความเรียบร้อยง่ายต่อการปฏิบัติการ ดังนั้น กองทัพบกจึงกำหนดมาตรฐานในกรรมวิธีส่งกำลังให้สอดคล้องกับในหน่วยต่าง ๆ เช่น การจัดหาของหน่วยต่าง ๆ โดยกองทัพบกมีคำสั่งให้กรมฝ่ายกิจการพิเศษและสายยุทธบริการรับผิดชอบในสิ่งอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ กันก็ตาม แต่การปฏิบัติจะมีผลร่วมกัน ผลงานของระบบหนึ่งจะกลายเป็นข้อมูลของระบบอื่น ๆ ระบบที่หน่วยต่าง ๆ ปฏิบัติจึงมีมาตรฐานเดียวกัน เช่น กรรมวิธีในการเบิกจ่ายแบบมาตรฐานของทหาร ระบบทางเอกสารในรูปแบบเดียวกันแบบฟอร์มเดียวกัน กรรมวิธีการดำเนินการจัดซื้อและจ้าง เป็นแบบเดียวกัน ตลอดถึงกรรมวิธีการประเมินผลและความเร่งด่วนไม่แตกต่างกันเลย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นผลดีที่จะทำให้ความเข้าใจในกรรมวิธีการดำเนินงานจัดหาของกองทัพบกได้ง่ายขึ้นและจะช่วยให้การเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความกระชับรัดกุมยิ่งขึ้น เพราะการศึกษาริวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการจัดหาของกองทัพบก จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในมาตรฐานเดียวกัน.